

Stenogrammid

VII Riigikogu, IV Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 12.05.1994, 10:01

Toimetatud

Eelnõude üleandmine

1. Otsuse "Henn Jõksi Riigikohtu liikme ametisse nimetamine" eelnõu arutelu
2. Otsuse "Hele-Kai Remmeli Riigikohtu liikme ametisse nimetamine" eelnõu arutelu
3. Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine
4. Riigikogu valimise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine

10:01 Eelnõude üleandmine

10:01 Esimees

Võtame täna kõigepealt vastu valitsuses algatatud eelnõud. Proua Ülle Aaskivi.

10:01 Ü. Aaskivi

Austatud esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus esitab Riigikogu menetlusse teadus- ja arendustegevuse seaduse. Ettekande nimetatud eelnõu kohta esitab kultuuri- ja haridusminister Paul-Eerik Rummo.

10:01 Esimees

Juhtivkomisjon on kultuurikomisjon. Ja nüüd Riigikogus algatatud eelnõud. Kolleeg Paul-Olev Mõtsküla.

10:01 P.-O. Mõtsküla

Lugupeetud juhatus! Lugupeetud kolleegid! Lubage käesolevaga üle anda põllumajandussaaduste turu korraldamise seaduse eelnõu maaelu- ja põllumajanduskomisjoni poolt. Lubage siinkohal saateks lisada vaid üks lause. Seaduseelnõu on koostatud maaelu- ja põllumajanduskomisjonis, selle eesmärgiks on sätestada seadusandlikud eeldused põllumajandussaaduste turu stabiliseerimiseks ja muutuvatest turuoludest põllumajandustootjale tuleneva riski leevendamiseks, aidates seega kaasa Eesti põllumajanduse arengule. Ma tänan teid tähelepanu eest!

10:01 Esimees

Autorid võtavad ka juhtivkomisjoni õigused ja kohustused oma peale. Kolleeg Uno Mereste.

10:01 U. Mereste

Lugupeetud Riigikogu juhatus! Lugupeetud kolleegid! Seoses Eesti Panga seaduse muutmisega ja ühenduses sellega, et rahandusminister ei saa olla enam Eesti Panga Nõukogu liige ning ühe Eesti Panga Nõukogu liikme härra Kranichi siirdumisega rahandusministri kohale, teen ettepaneku määrata Eesti Panga Nõukogu asendusliikmeks Madis Üürike ja Eesti Panga Nõukogu liikmeks Mart Sõrg.

10:01 Esimees

Juhtivkomisjon on riigiõiguskomisjon. Kolleegid, viime läbi kohaloleku kontrolli. Kohal on 69 Riigikogu liiget, puudub 32. Lugupeetud kolleegid! Õiguskaitsekomisjon esimehe isikus teeb ettepaneku selle töönädala päevakorrast välja arvata punkt nr. 28. Juhatus on nõus.

1. 10:01 Otsuse "Henn Jõksi Riigikohtu liikme ametisse nimetamine" eelnõu arutelu

10:01 Esimees

Lugupeetud kolleegid, me võtame arutusele Riigikogu juhatuse algatatud otsuse eelnõu: Henn Jõksi Riigikohtu liikme ametisse nimetamine. Ma palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu aseesimehe härra Tunne Kelami.

10:01 T. Kelam

Härra esimees! Lugupeetud kolleegid! Vastavalt põhiseaduse §-le 150 nimetab Riigikohtu liikme ametisse Riigikogu Riigikohtu esimehe ettepanekul. Lähtudes eeltoodust, esitab Riigikogu juhatus teile eelnõu Tartu Ringkonnakohtu kohtuniku Henn Jõksi Riigikohtu liikme ametisse nimetamise kohta. Härra Jõksi andmed on toodud teile esitatud eelnõu lisas. Ta on sündinud Põlva rajoonis 1955. aastal ja lõpetanud 1979. aastal Tartu Ülikooli õigusteaduskonna. Härra Jõks on töötanud juriskonsuldina ja kohtunikuna Võru rajoonis. Alates 1993. aastast töötab ta Tartu Ringkonnakohtu kohtunikuna. Esitan Riigikogu juhatuse poolt Henn Jõksi kinnitamiseks Riigikohtu liikme ametisse. Suur tänu!

10:01 Esimees

Suur tänu! Kas meil on küsimusi kolleeg Tunne Kelamile? Ei ole. Tänan! Ma palun kaasettekandeks kõnetooli õiguskaitsekomisjoni nimel kolleeg Toivo Jullineni.

10:01 T. Jullinen

Lugupeetud juhatus, lugupeetud kolleegid! Õiguskaitsekomisjon arutas Henn Jõksi Riigikohtu liikme ametisse nimetamist oma koosolekul 3. mail, kus ka Henn Jõks ise viibis. Meil oli võimalus esitada talle just selliseid küsimusi, nagu me heaks arvasime, ja ta vastas neile küsimustele samuti. Nii et meil kujunes temast mõnesugune ettekujutus. Sellele järgnenud hääletamisel oli kohal 8 komisjoni liiget. Tema Riigikohtu liikme ametisse nimetamise poolt oli 5 komisjoni liiget ja 3 komisjoni liiget jäi erapooletuks. Seetõttu ma võin öelda, et komisjoni poolt ei ole takistusi Henn Jõksi Riigikohtu liikme ametisse nimetamiseks, aga ma arvan, et temalt endalt on võimalik ka täiskogul küsida täpsemalt seda, mis huvitab.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kas meil on küsimusi kolleeg Toivo Jullinenile? Ei ole. Tänan! Kaasettekande esitab Riigikohtu esimees Rait Maruste.

10:01 R. Maruste

Austatud juhatus, lugupeetud saadikud! Seadusjärgsest riigikohtunike arvust – 17 – on täidetud 14 kohta, puudu on 3 riigikohtunikku. Nende puuduolevate kohtade täitmiseks oli konkurss möödunud aasta septembris ja selle konkursi käigus laekus mitmeid avaldusi. Täna kõnesolevate kandidaatide avalduste realiseerimine lükkus edasi põhjusel, et oli vaja käiku saada Tartu Ringkonnakohus ja ka Riigikohtu tolleaegne töökoormus ei vajanud veel kõiki riigikohtunikke. Nüüd ringkonnakohus töötab, Riigikohtu täiskoormus on saavutatud ja me vajame täiskoosseisu kohtunikke. Teile esitatud härra Henn Jõksi kandidatuur on Riigikohtu arvates sobilik kandidatuur. Me oleme seda kandidatuuri arutanud Riigikohtu üldkogus ja leidnud, et härra Jõks on tasakaalukas, süvenemis- ja analüüsivõimeline kohtunik, kes on näidanud ennast oma senises töös heast küljest ja kelle teadmisi, kogemust on asjakohane rakendada Riigikohtu tsiviilkohtukolleegiumi koosseisus. Juhindudes Eesti Vabariigi põhiseaduse § 150 2. lõikest teen teile ettepaneku nimetada Riigikohtu liikmeks härra Henn Jõks. Tänan!

10:01 Esimees

Suur tänu! Ootame viivu, võib-olla on küsijaid. Kolleeg Kalle Jürgenson.

10:01 K. Jürgenson

Aitäh! Austatud Riigikohtu esimees! Te ütlesite, et tänase seisuga on Riigikohtu täiskoosseisust puudu veel kolm kohtunikku. Kahe lisandumise korral täna jääks veel üks puudu. Öelge, kas Riigikohtu komplekteerimiseks täiskoosseisus on mingi ajaline piirang või võiks praegu, kui Riigikohtu koosseis on

põhimõtteliselt töövõimeline ja otsustusvõimeline, minna seda teed, et võib-olla oodata koosseisu lõpliku formeerimisega? Kohtunike puhul on nii kvalitatiivne kui ka kvantitatiivne probleem. Võib-olla mõneks aastaks need viimased kohad jätta vakantseks? Aitäh!

10:01 R. Maruste

Kui arvust 17 on puudu või 2 inimest, siis see võib-olla oluliselt Riigikohtu töövõimet veel ei kahanda, kuigi ma pean ütlema seda, et Riigikohtusse laekunud materjalide arv on nii suur, et me oleme kohati juba uppumas sellesse materjalis, eriti mis puudutab kriminaalkohtukolleegiumi. Ma ei näe eriti vajadust või põhjust, et me peaksime väga kauaks ajaks selle komplekteerimise edasi lükkama, sellepärast et neid konkreetseid kohtuasju tuleb läbi vaadata, inimesed ootavad ja praktiline töö tuleb ära teha. Mõistagi on siin oma protseduuriline kord, tuleb kuulutada välja konkurss. See kõik võtab aega ja ma arvan, et enne järgmise aasta algust me selle juurde ei jõuagi. Aga igapäevane praktiline töö – konkreetsete kohtuasjade läbivaatamine – tuleb ära teha, sellepärast me ei saa väga kaua kohtute täitmisega viivitada. Konkurss on avalik, kõik võivad kandideerida, mingisugust piirangut ei ole. Aitäh!

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Tiit Sinissaar.

10:01 T. Sinissaar

Aitäh, härra esimees! Lugupeetav härra Maruste! Mind huvitaks see, millistest sisulistest ja vormilistest kriteeriumidest te lähtute, kui te otsite kandidaate Riigikohtu liikme kohale?

10:01 R. Maruste

Esimene vormiline alus on inimeste sooviavaldus selleks, sest konkurss on avalik, nagu ma ütlesin. Kõigepealt avaldavad inimesed soovi. Ma olen ka teinud inimestele ettepanekuid selle üle mõelda, aga otsustama peavad nad ise. Minu põhiline kriteerium, millest olen lähtunud, on inimese kompetentsus ja reputatsioon kohtunike hulgas. See, millist reputatsiooni antud inimene kohturingkondades valdab. Need on põhikriteeriumid olnud. See otsustus ei ole minu teha, siin taga on ka Riigikohtu üldkogu hinnang ja õiguskaitsekomisjoni hinnang ja lõppkokkuvõttes teie hinnang.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Paul-Olev Mõtsküla.

10:01 P.-O. Mõtsküla

Täna, härra esimees! Lugupeetud Riigikohtu juhtija! Kui ma vaatan Henn Jõksi isiklikke andmeid, siis ta on lõpetanud Tartu Riikliku Ülikooli 1979, on olnud rahvakohtunik 1980. aastate alguses, 1985. aastast NLKP liige. Ja nüüd kirjutab ta omakäeliselt keele valdamise kohta, et ta valdab saksa keelt B-tasemel ja vene keelt ei ole ta näinudki. Kuidas võib sellist asja iseloomustada praktiliselt ja eetiliselt?

10:01 R. Maruste

Ma olen vastamisega raskustes. Kas on tõesti niimoodi kirjutatud, et ei ole vene keelt näinudki? Vabandan, vaatan isikuandmete lehe pealt. Ma annan võimaluse seda küsida inimeselt endalt, kui ta siia saali ette tuleb.

10:01 Esimees

Suur tänu, härra Riigikohtu esimees! Rohkem küsimusi ei esitata. Täna! Lugupeetud kolleegid! Vastavalt kodukorraseaduse sättele ja meie protseduuridest väljakujunenud tavaõigusele palun ma kõnetooli Riigikohtu liikme kandidaadi härra Henn Jõksi. Ta võib esineda programmilise lause või kõnega ja meie esitame temale küsimusi 15 minuti jooksul.

10:01 H. Jõks

Lugupeetud Riigikogu juhatus ja Riigikogu liikmed! Riigikohtu liikmeks kandideerides on mul kaasa võtta töökogemus põllumajandusjuristina töötamise näol 8 aastat ja kohtus töötamise näol 7 aastat, nendest möödunud aasta septembrini tegelesin nii kriminaal- kui haldusõiguserikkumise asjadega ja möödunud

aasta septembrist Tartu Ringkonnakohtus põhiliselt tsiviilhaldusõiguserikkumiste haldusasjadega. Ja et Riigikohus saaks täita oma ülesannet olla kõrgemaks õigusemõistjaks, see eeldab seda, et kohtunikud meie väga kiires ja väga suures mahus uuenevas õigusloomes oleksid õppimisvõimelised, omaksid soovi õppida, et kujundada siis ühtset õiget ja õiglast kohtupraktikat ning lahendada lõpliku instantsina õigesti kohtuasju. Arvan, et kui arvestada seda kogemust, mis on kaasa võtta, ja õppida, siis võin olla vahest võimeline neid ülesandeid täitma. Tänan!

10:01 Esimees

Suur tänu! Millised on küsimused Riigikohtu liikme kandidaadile? Kolleeg Jüri Toomepuu.

10:01 J. Toomepuu

Tänan, härra juhataja! Lugupeetud härra Jõks, ma näen teie elulookirjeldusest, et te pidite Siberisse minema koos vanematega. Hea meelega tahaksin teada, millistel kaalutlustel te hiljem astusite kommunistliku partei liikmeks ja kas teil oli mingisugune juhtiv positsioon või mingi amet komsomolis või kommunistlikus parteis?

10:01 H. Jõks

Minu, Henn Jõksi vanemad ei ole represseeritud ja mina ei ole Siberis olnud. Aga küsimuse teine pool jääb alles. NLKP-sse astusin 1985. aastal. Võru Maakohtu kohtunikke asusin puhkuste ajal asendama suvekuudel kaasistujana 1982. aastast. NLKP-sse kutsumisi oli ka varem. Miks ma sinna astusin? Ma vastan niimoodi, et kui see juriskonsuldi töö, mida oli tehtud peaaegu 8 aastat, ei oleks hakanud üksluseks muutuma ja kui ma oleksin tahtnud juriskonsuldina edasi töötada, siis tõenäoliselt – mitte tõenäoliselt, vaid kindlasti – ei oleks ma astunud. Aga 1982. aastast kuni 1985. aastani, s.o. 3 aastat, kui ma kohtuniku kohustusi täitsin, ma NLKP-s ei olnud, siis astusin.

10:01 Esimees

Teise küsimuse võimalus tuleb, härra Toomepuul läks kogemata mees- ja naiskandidaat sassi. Me saame seda parandada. Kolleeg Paul-Olev Mõtsküla, teine küsimus.

10:01 P.-O. Mõtsküla

Ma tänan, härra juhataja! Lugupeetud härra Jõks! Ma tahaks ka teilt küsida: kas teie vene keelt ei pea võõrkeeleks?

10:01 H. Jõks

Ma pean kõigepealt vastama seda, et vene keelt ma oskan kahtlemata paremini kui saksa keelt. Kui ta seal on märkimata, siis on tõesti võimalik, et ma lihtsalt vene keele peale ei mõelnud selle ankeedi täitmise ajal, aga oskan teda paremini kui saksa keelt küll.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Enn Tarto.

10:01 E. Tarto

Aitäh, juhataja! Lugupeetud härra Jõks! Me arutame praegu süümevande seadusega seoses olevaid küsimusi. Milline on teie arvamus? Teatavasti on süümevandes selline punkt, et inimene, kes kandideerib, ütleb ka muu seas, et ta kinnitab, et ei ole osalenud kodanike jälitamisel ja represseerimisel nende poliitiliste veendumuste, ebalojaalsuse, klassikuuluvuse või Eesti Vabariigi riigi- või kaitseteenistuses olemise pärast. Kuidas teie saate sellest aru, mis asi on teie arvates kodanike jälitamine või represseerimine jne., nagu see süümevandes on? Sest loomulikult te andsite ka ise süümevande, järelikult te ikka mõtlesite selle teksti üle.

10:01 H. Jõks

See küsimus eeldaks väga pikka ja põhjalikku vastust. Võib-olla oleks seda arusaama lihtsam esitada kirjalikult motiveeritult konkreetsetes kaasluses kui öelda praegu siin üldisel kujul. Mina olen selle vande andnud ja saan sellest aru niimoodi, et kui nendel põhjustel, mis selles süümevandes on ette nähtud, ei

ole inimesi jälitatud, represseeritud – ma räägin praegu ainult enda seisukohalt, mitte kellegi teise ega mitte üldiselt probleemi seisukohalt –, siis on süümevanne antud põhjendatult. Kui inimesel olid mingid poliitilised vaated, mis ei olnud sellel ajal vastuvõetavad, siis vaadete eest ja tegevuse eest ei ole ma kedagi karistanud. Küll ei saa välistada seda, et mõnda inimest, kellel olid sellised poliitilised vaated ja kes oli pannud toime õiguserikkumise, mis on konkreetses kuriteokoosseisus või haldusõiguserikkumise koosseisus ette nähtud, selle järgi karistati, aga mitte nende vaadete pärast, vaid ikka konkreetse kehtiva seaduse põhjal.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Jaak Roosaare.

10:01 K. J. Roosaare

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud härra Jõks! Kas teie juristina olete kirjutanud teaduslikke töid või artikleid, mis on ka kuskil avaldatud?

10:01 H. Jõks

Ei ole.

10:02 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Jüri Toomepuu, teine küsimus.

10:02 J. Toomepuu

Härra juhataja, lugupeetud Riigikohtu liikme kandidaat härra Jõks! Ma küsisin teilt, kuid te ei vastanud, kas te olete olnud mingisugusel komsomoli või kommunistliku partei ametikohal?

10:02 H. Jõks

Olin "Linda" kolhoosis töötades komsomolialorganisatsiooni sekretäri asetäitja ja põhitegevus oli vaba aja veetmise organiseerimine, igasuguste ürituste korraldamine ja mälumängude läbiviimine. Ja 1986. aastal valiti kolhoosi parteialorganisatsiooni sekretäri asetäitjaks. Sellel kohal olen ka töötanud.

10:02 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Mart-Olav Niklus.

10:02 M.-O. Niklus

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra Jõks! Kuidas teie suhtute mõttesse kuulutada kompartei kuritegelikuks organisatsiooniks?

10:02 H. Jõks

Iseendast organisatsiooni kuritegelikuks kuulutamine eeldaks nagu rohkem informatsiooni: kas sellega kaasneb ka kõigi NLKP endiste liikmete kurjategijaks tunnistamine, millised on seosed selle organisatsiooni ja selle organisatsiooni üksikute liikmete vahel? Kui sellega kaasneb automaatselt iga endise NLKP liikme kurjategijaks tunnistamine, siis sellega võib tekkida raskusi, sest kuriteos on süü individuaalne. Igaühel on oma süütunne, mida ta tunneb, mida ta tegi halvasti, aga ma arvan, et teda kurjategijaks tunnistada seadusega otseselt ei saa. Aga organisatsiooni seisukohalt ma sellist asja ei välista.

10:02 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Vootele Hansen. Meil on jäänud veel 3 minutit.

10:02 V. Hansen

Aitäh, härra esimees! Austatud härra Jõks! Mul oleks teile kui tsiviilkohtukolleegiumi kandidaadile küsimus, kuidas teie arvates peaks seadus ja muidugimõista kohus lahendama näiteks sellise probleemi. Kohus on tunnistanud ühe inimese surnuks. Ta oli surnuks tunnistamise hetkel abielus. Oletame, et ta viie aasta pärast ilmub välja. Vahepeal on tema abikaasa jõudnud uuesti abielluda. Mis

hetkest tuleks lugeda see abielu lõppenuks, kas kohtuotsusest, millega tunnistati surnuks, või kuidas? Ja kuidas lahendada nende vastastikused kohustused üksteise ülalpidamise suhtes ja varade jagamise suhtes? Millise lahenduse peaks andma seadus ja milline oleks teie arvates õiglane kohtu poolt? Aitäh!

10:02 H. Jõks

Seadus peaks andma õige ja õiglase lahenduse. Ma väga vabandan, aga ma konkreetset sellele küsimusele ei vastaks kahel põhjusel. Kõigepealt sellepärast, et ma tunnen, et jurist ilma koodeksita on nagu sõdur ilma püssita, nagu meile õppimise ajal öeldi. Selleks et nii komplitseeritud küsimuses nii suure ja autoriteetse kogu ees midagi kindlat väita, peab olema ikka kindel selles, et ma täidan seda, aga peas kõiki seadusi ei ole. Ja teine põhjus on see, et ma ei saa välistada seda, et kohtunikuna ükskõik millises kohtuastmes tuleb sellist asja lahendada ja sel juhul oleksin ma siin juba oma arvamuse enne kohtuotsuse tegemist ära öelnud.

10:02 Esimees

Kolleegid Enn Tarto, Jüri Adams, ma pean teie ees vabandama. 15 minutit on läbi. Ma tänan, härra Jõks! Avan läbirääkimised. Kas loeme läbirääkimised peetuks ja lõppenuks? Läbirääkimised on lõpetatud. Kas ettekandjad soovivad lõppsõna? Kõnet pidada? Ei soovi. Tänan! Kolleegid, ma panen otsuse eelnõu hääletusele. Hääletamine on salajane. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Riigikogu otsus "Henn Jõksi Riigikohtu liikme ametisse nimetamine"? Hääletamine on salajane. Selle ettepaneku poolt on 32 Riigikogu liiget, vastu on 18, 4 jäid erapooletuks. See otsus on vastu võetud, härra Henn Jõks on nimetatud Riigikohtu liikmeks.

2. 10:01 Otsuse "Hele-Kai Rummeli Riigikohtu liikme ametisse nimetamine" eelnõu arutelu

10:01 Esimees

Kolleegid, me võtame arutusele Riigikogu juhatuse algatatud otsuse "Hele-Kai Rummeli Riigikohtu liikme ametisse nimetamine" eelnõu. Ettekande teeb Riigikogu aseesimees härra Tunne Kelam.

10:01 T. Kelam

Lugupeetud esimees! Lugupeetud kolleegid! Riigikogu juhatus esitab teile otsuse eelnõu Hele-Kai Rummeli nimetamise kohta Riigikohtu liikme ametisse. Hele-Kai Rummeli eluloolised andmed on teile esitatud. Esitan Riigikogu juhatuse poolt Hele-Kai Rummeli kinnitamiseks Riigikohtu liikme ametisse. Tänan!

10:01 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei esitata. Tänan! Juhtivkomisjoni, õiguskaitsekomisjoni nimel esineb kolleeg Toivo Jullinen.

10:01 T. Jullinen

Lugupeetud juhatus ja kolleegid! Nii nagu Hele-Kai Rummeli juba ametisse nimetatud kolleeg, oli ka tema komisjonis 3. mail ja läbis põhimõtteliselt sama protseduuri kui teine kandidaat. Komisjoni otsus oli järgmine. Kohal oli 8 komisjoni liiget, ametisse nimetamise poolt oli 6 ja erapooletuks jäi 2 komisjoni liiget. Nii et tulemus mõnevõrra isegi parem kui tema kolleegil.

10:01 Esimees

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei esitata. Tänan! Kaasettekande esitab Riigikohtu esimees Rait Maruste.

10:01 R. Maruste

Austatud juhatus! Lugupeetud saadikud! Teile esitatud teine kandidatuur, proua Hele-Kai Rummeli kandidatuur on saadud sama konkursi käigus ja on tunnistatud Riigikohtu üldkogu poolt vastuvõetavaks ja sobivaks sellel põhjusel, et proua Rummel on kogenud kohtunik. Ta on töötanud kohtunikuna, on olnud kohtu esimees. Siis on olnud kohtu tööst eemal, kuid on olnud tegev aladel, mis praeguses õigussüsteemis on kohtu tööle kasulik ja tarvilik, s.t. ta on olnud ametis maavalitsuses, haldusaparaadis.

Riigikohus näekski proua Hele-Kai Rummeli edaspidist rakendust just Riigikohtu halduskolleegiumis. Haldusõigusemõistmine on uus valdkond ja kompetentseid, sellel alal ettevalmistatud inimesi on küllalt keeruline leida, neid praktiliselt ei ole. Sellepärast see kombinatsioon – kohtunikutöö kogemus, haldusalal tegutsemine ja seejärel töötamine praegusel hetkel veel Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumis – on sobilik pagas töötamiseks ka Riigikohtu halduskolleegiumis. Proua Rummeli isikuandmed on teie laudadel. Ma rohkem siin ei kommenteeri. Põhiseaduse § 150 2. lõike alusel teen teile ettepaneku nimetada proua Hele-Kai Rummel Riigikohtu liikmeks. Tänan!

10:01 Esimees

Suur tänu! Mõned küsimused. Kolleeg Eiki Nestor.

10:01 E. Nestor

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Mu küsimus seondub kandidaadi isikuga niivõrd, kuivõrd ka tema on Tartust. Millised on olnud teie taotlused ja võimalused leida Riigikohtu liikmeid ka mujalt kui Tartust? Aitäh!

10:01 R. Maruste

Kui pikemalt rääkida, siis seda on püütud päris laialt. Ma olen rääkinud väga paljude inimestega. Aga mida kvalifitseeritum on jurist, eriti kui ta töötab Tallinnas, seda väiksem on soov tulla riigiteenistusse. See on üks oluline põhjus, mispärast näiteks Tallinna silmapaistvad tippjuristid ei ole sellest hoolinud. Teine põhjus on see, et elu on väga materiaalne, eriti meie elu, ja mõned kandidatuurid mujalt on ära langenud sellepärast, et laste koolid, garaažid, elamine jne. on olnud takistuseks, mis ei ole võimaldanud seda realiseerida. Mul ei ole selle vastu mitte midagi olnud, see ei ole sugugi taotluslik, et ainult Tartu inimestega läbi ajada, aga ma käsitan seda hetke paratamatusena. Veel kord kordan, konkurss on olnud avalik ja igaüks oleks võinud sinna kandideerida. Ma olen selles suunas ka tööd teinud. Tänan!

10:01 Esimees

Suur tänu! Härra Maruste, rahvasaadikud rohkem küsimusi ei esita. Tänan! Ma palun kõnetooli Riigikohtu liikme kandidaadi proua Hele-Kai Rummeli. Fikseerin kella.

10:01 H.-K. Rummel

Austatud Riigikogu juhatus, austatud Riigikogu liikmed! Minu avaldus Riigikohtu liikmeks kandideerimise kohta, mis on teie laudadel, ei ole tehtud hetkeliselt. See on tõesti tehtud pärast küllaltki pikaajalist järelemõtlemist ja andes endale tõsiselt aru, milline vastutuse ja kohustuste koorem lasub Riigikohtu liikmel. Olles töötanud tolleaegses Tartu rajooni rahvakohtus kohtunikuna ning kaks ja pool aastat kohtu esimehena, võin öelda, et meie kohtu otsused olid küllaltki stabiilsed, kui vaadata nende muutmiste, tühistamiste arvu. Võib-olla tõesti oli ta paremate kohtute seas. Töötades 1990. aasta 3. jaanuarist maavalitsuses, esialgu lühikest aega kantseleijuhataja asetäitjana, seejärel õigusnõunikuna ja 1991. aasta märtsikuust kuni möödunud aasta septembrikuuni Tartumaa sekretärina, puutusin eelkõige kokku kohaliku omavalitsuse probleemidega. Sellel ajal oli haldusreformi esimese etapi läbimine, omavalitsustele laiemate funktsioonide andmine, iseotsustamise õiguse andmine ja selles osas neile õigusabi osutamine. Sellesse aega jääb ka õigusnõunikuna töötades maakonna elanike turvalisuse probleemidega tegelemine. Seoses kuritegevuse kasvuga pidasime vajalikuks maakonna munitsipaalpolitsei loomist. Hiljem Tartumaa sekretärina juba omandireformi läbiviimine maakonnas. Olles õigusvastaselt võõrandatud maade tagastamise ning kompenseerimise komisjoni esimees, vastutasin selle töö eest maakonnas. Tegelesin munitsipaliseerimise, erastamise ja teatud määral ka taasriigistamise probleemidega. Möödunud aasta 15. detsembrist töötan ringkonnakohtus, kus meil on üks tsiviilkolleegium, mis arutab ka haldusasju. Ma puutun kokku sellega, et olulised haldusasjades on just omandireformist, maareformist tulenevad haldusvaidlused, mis jõuavad meie apellatsioonikohtusse. Ja seetõttu võib-olla on päris hea see pagas, mis on saadud kohalikus omavalitsuses töötades. Kasutades võimalust, tahaksin südame peale panna, et omandireformi seadusepakett on tõesti olemas, kuid ootaks veel väga maakorralduse seaduse vastuvõtmist. Paar sõna veel selle õpiperioodi kohta, sest on ju apellatsiooniate meie kohtunike jaoks tõesti uus, on tõesti

olnud see periood, kui on kõvasti olnud vaja õppida ja seda ilmselt kohtute tasemel kõigil kohtunikel, sest 15. detsembrist ju käivitus tsiviilkohtupidamise seadustik, käivitus halduskohtumenetluse seadustik. Oluline on just protsessinormide selgestegemine, sest teame, et praegu on protsess muutunud küllaltki keeruliseks. Tahaks vaid loota, et meie õigusemõistmine, meie kohtumõistmine muutub järjest inimkeskemaks, et inimene tõesti tunneb, et seadus kaitseb igaühte riigivõimu omavoli eest, ja esitaks julgesti kaebused halduskohtusse, kui ta leiab, et ta õigusi, vabadusi on rikutud. Ma arvan, et selles suhtes on suur töö veel kohtutel teha ja suur osa sellest langeb halduskohtutele. Olen püüdnud oma töös olla õiglane, objektiivne. Aitäh!

10:01 Esimees

Suur tänu! Küsimustele ja vastustele on meil jäänud veel 8 minutit. Kolleeg Kalle Kulbok.

10:01 K. Kulbok

Aitäh! Lugupeetud riigikohtuniku kandidaat! Meil on kolmeastmeline kohtusüsteem. Lähtudes kavast rakendada Hele-Kai Rummelit just haldusasjade kolleegiumis, ma paluksin kommentaari ühele väljamõeldud juhtumile. Oletame, et kodanik Kask pöördub halduskohtusse mingi kaebusega. Halduskohtunik teeb määruse ja tagastab kaebuse, arvates, et asi ei kuulu halduskohtu pädevusse. Kodanik Kask pöördub erikaebuse korras ringkonnakohtusse ning ringkonnakohus tagastab halduskohtule asja läbivaatamiseks samas koosseisus. Seejärel sama kohtunik teeb samal motiivil uue määruse ja jätab asja uuesti läbi vaatamata, tagastab asja samadel motiividel uuesti. Kuidas on selline asi kooskõlas kolmeastmelise kohtusüsteemiga, printsiibiga, et teine aste vaatab läbi esimese astme asjad? Kas selline tsükkel võib korduda lõpmatuseni pendeldamisena just halduskohtu ja ringkonnakohtu vahel?

10:01 H.-K. Rummel

Apellatsioonikohtu lahendi peale saab alati edasi kaevata kassatsiooni korras. Riigikohus vaatab kassatsiooni korras läbi apellatsioonikohtu lahendi õigsuse ja otsustab, kas on vaja jätta muutmata, on seaduslik või on vaja tühistada ja saata apellatsioonikohtule uuesti läbivaatamiseks teises koosseisus.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Olli Toomik.

10:01 O. Toomik

Täna, härra juhataja! Lugupeetav kandideerija proua Rummel! Mul on teile inimlikku aspekti puudutav küsimus. Teie oma eluloos kirjutate, et te olite ka küüditamisohver ja 1982. aastal te astusite NLKP-sse. Teie kui jurist ja tol ajal juba kogemustega jurist pidite ju teadma, missugune õiguslik vägivald, ka juriidilisest aspektist, oli toime pandud. Kuidas te jõudsite selle alliansini iseendas ja oma sisetundes kui jurist ja kui inimene? Kas te tegite seda teadlikult karjääri tõttu või olite tõesti veendunud, et tolleaegne riigivõim oli seaduslikult toiminud? Kuidas te ikkagi suutsite ületada selle minu silmis väga tugevalt inimese sisemist autunnet ja kõlblusest arusaamist puudutava barjääri? Aitäh!

10:01 H.-K. Rummel

Ma pean tunnistama, et mul oli tõesti väga raske seda otsustada ja see oli raske ka minu perekonnaliikmetele, sest sel ajal kohtunikuamet oli nomenklatuurne ametikoht ja seetõttu oli tõsine küsimärk, kas öelda ettepaneku peale "jah" või "ei". Kuid ma pean ütlema, et julgust andsid mu perekonnaliikmed, kes ütlesid, et siiski otsusta. Otsuste langetamisel ise ju tead, kuidas neid langetad. Uskusid, et just õiglust ja tõde silmas pidades.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Jüri Toomepuu.

10:01 J. Toomepuu

Täna, härra juhataja! Lugupeetud Riigikohtu kandidaat proua Rummel! Minu kolleeg Olli Toomik just esitas sama küsimuse, mida ma kavatsesin küsida, aga ma küsiks lisaks, kas see fakt, et te olite

represseeritud, nõudis seda, et te kuidagi pidite rohkem tegema kui teised selleks, et olla komsomolis või saada partei liikmeks? Samuti ma tahaksin küsida, mis ametikohti te pidasite komsomolis ja parteis?

10:01 H.-K. Rimmel

Ma ei ole pidanud mitte mingisuguseid ameteid. Põllumajanduses töötades tehti muidugi korduvalt ettepanekuid. Kuid kui ma valgustasin oma minevikku, siis rohkem enam ei tehtud. Kuid see probleem tõusetus tõesti 1982. aasta maikuus uuesti ja siis, nagu ma juba eelnevalt vastasin, oli mul vaja teha otsus.

10:01 Esimees

Tundub, et viimasena kolleeg Jaak Roosaare.

10:01 K. J. Roosaare

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud proua Rimmel, ma esitan sama küsimuse, mida ma küsisin ka eelnevalt kandidaadilt. Kas te juristina olete kirjutanud teaduslikke artikleid või töid, mis on ka avaldatud?

10:01 H.-K. Rimmel

Teaduslikke artikleid ei ole kirjutanud.

10:01 Esimees

Suur tänu! Ei, me ei pikenda küsimuste aega. Ma tänan, proua Rimmel! Rohkem teile küsimusi ei esitata. Ma avan läbirääkimised. Läbirääkimiste vormis on võimalik arvamust avaldada, kes soovib. On soovi? Küsida ei ole võimalik, küsimise aeg on läbi. Arvamust võib avaldada. Kolleegid, kas loeme läbirääkimised peetuks ja lõppenuks? Läbirääkimised on lõpetatud. Kas ma oletan õieti, et ettekandjad ei soovi esineda lõppsõnadega? Ei soovi. Tänan! Ma panen otsuse eelnõu hääletusele. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Riigikogu otsus "Hele-Kai Rimmeli Riigikohtu liikme ametisse nimetamine"? Selle otsuse poolt on 32 Riigikogu liiget, vastu on 11, 6 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud. Proua Hele-Kai Rimmel on nimetatud Riigikohtu liikmeks.

3. 10:01 Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine

10:01 Esimees

Austatud kolleegid, me võtame arutusele kolleegide Herodese, Jullineni, Kaalu, Raigi ja Tamme algatatud tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Algab teine lugemine. Ma palun autorite nimel kõnetooli kolleeg Vambo Kaalu.

10:01 V. Kaal

Austatud spiiker, lugupeetud kolleegid! Maaelu ja põllumajandust käsitlevate eelnõude arutelud on siin saalis sageli väga emotsionaalsed. Liigsete pingete maandamiseks võib kohe alguses öelda, et antud eelnõu teine lugemine on täna plaanis katkestada. Seetõttu loodame asjalikku ja argumenteeritud arutelu. Kahe lugemise vahel on tõstatunud mõned uued aspektid ja peatuksin algul nendel. Kohalike omavalitsuste esindajad on maksukomisjonile väitnud, et nad hakkavad nõudma seaduse vastuvõtmisel riigieelarvest täiendavaid summasid seoses kohaliku maksubaasi vähenemisega. Valla- ja linnaeelarve seaduse § 7 ütleb: kui pärast eelarve vastuvõtmist kehtestatakse Riigikogu või Vabariigi Valitsuse õigusakte, mille alusel eelarve tulud vähenevad või kulud suurenevad, hüvitatakse vastavad summad riigieelarvest. Samal ajal ütlevad tulumaksuseaduse §-d 27 ja 29, et tulu saav füüsiline isik on kohustatud esitama tuludeklaratsiooni järgneva aasta 31. märtsiks ja tasuma juurdemaksmisele kuuluva summa 1. juuliks. § 31 2. lõike alusel peab ettevõtlusest tulu saav füüsiline isik maksma avansilisi makse 1/4 ulatuses eelmisel maksustamisperioodil, s.o. eelmisel aastal tasuda tulnud tulumaksusummast kvartaalselt. Seadusest tulenevalt ei laeku talunike ja individuaaltootjate tulumaks käesoleva aasta riigieelarvesse, vaid alles järgneval aastal. Sama tõestab Rahandusministeeriumi õiend eelarve- ja maksukomisjonile, kus on öeldud: valdade ja linnade eelarvetes 1994. aastal arvestatud

üksikisiku tulumaks hõlmab ainult tööandjate poolt palgatulult kinnipeetavat üksikisiku tulumaksu. 1994. aasta eelarve koostamise ajal polnud teada, et talupidajatelt ja individuaalmajapidamistelt hakatakse käesoleval aastal tulumaksu võtma ning valdade eelarvetes ei ole seda arvestatud. Sellest lähtuvalt ei ole vaja käesoleva seaduse vastuvõtmisel eraldada omavalitsustele riigieelarvest täiendavaid summasid vastavalt valla- ja linnaeelarve seaduse §-le 7. Minule aga jääb arusaamatuks, keda kaitsevad valdade esindajad. Kas valdade täitevaparaate või valla elanikke? Aga see on juba peamiselt maaelanike probleem. Tulumaksuseaduse § 37 "Raamatupidamine" sätestab, et tulude ja kulude ajastamise reeglid kehtestab rahandusminister. Täna on 12. mai, kuid neid reegleid kehtestatud ei ole. Igasuguse raamatupidamise põhialuseks on see, et kõigepealt tuleb teha inventuur ja fikseerida varade algseis. Praegu kehtivad juhendid seda ei võimalda. Kuna on tegemist ca 100 000 raamatupidamisega, ei ole mõeldav, et arvelevõtmise toimuks ilma reeglita. Samuti ei ole talunike varal sageli soetamismaksumust või – kui see on saadud põllumajandusreformi käigus – on fikseeritud hinnaks vastavalt põllumajandusreformi seadusele 1. jaanuari 1991. aasta bilansiline hind. Selle ümberhindamine praeguse korra kohaselt aga läheks tulumaksu alla. Selline käsitlus on aga vastuolus asjaõigusseaduse §-ga 29. Samuti ei ole kehtestatud korda, kuidas võtta arvele käibevahendid, väetis, nafta, seemned, maksustamata perioodist ületulev toodang, samuti loomad, külvid jne. Täiesti ebaselge on praegu veel see, mida loetakse talus teise grupi põhivahenditeks. Kas lüpsilehm on põhivahend? Kas noorloom on põhivahend? Millal kantakse noorloom põhivahendiks? Mõnedes piirkondades, näiteks Järvamaal, nõuab Maksuamet kolhoosiaegset raamatupidamist, mis näiteks näeb ette, et kartul võetakse sügisel tuluna arvele, olenemata sellest, kas ta on müüdud või on ta müümata jne. Need reeglid ei ole talus ja praeguses majandusolukorras kasutatavad. Me ei saa teha taludest kolhoose raamatupidamise mõttes. Nüüd veidi rahvamajanduse finantseerimise talituse juhataja härra Toivo Palgi märkustest eelarve- ja maksukomisjonile. Siin antud arvud toetuvad Statistikaameti hinnangule. Põllumajanduse kogutoodang jooksvates hindades on aastast 4,8 miljardit krooni, sh. taludes ja elanikkonna majapidamistes 2,6 miljardit krooni. Samal ajal on öeldud, et sisse on loetud pensionärid, palgatöölised, linnameeste hobitalud, suvilad, aianduskooperatiivid jne. On ka toodud tootmiskulud käibe- ja põhivahendite soetamisel ning pangalaenu kustumisel, on märgitud 1,4 miljardit krooni. Võib öelda, et siin on kindlalt arvestamata amortisatsioon. Pealegi ei ole need andmed tõesed, kuna praegu moodustavad tootmiskulud ainult 54%. Samal ajal Eesti usaldustaludes peetud raamatupidamise põhjal on tootmiskulud ca 80%. Edasi tuleb hoopis huvitav ja imelik analüüsi koht, kui hakatakse seda 2,6 miljardit ümber arvutama tulumaksuks ja võetakse arvesse, et hõivatud on ca 150 000 täiskasvanud inimest. See 150 000 täiskasvanud inimest on maal põllumajandusega tegelevad inimesed, sellesse arvu ei ole arvestatud suvilakooperatiive ja linnameeste hobitalusid ja muid asju, mida tegelikult on käsitletud esimeses osas algsumma võtmisel. Kui kasutada taolist metoodikat, siis läheb asjade arutamine äärmiselt raskeks. Samas loeksin härra Palgi kirjast ette 3. punkti, kus ta siiski võtab natukene teistsuguse seisukoha. "Maksusumma tundub olevat väga suur, kuid tuleb arvestada, et lõviosa 2,6-miljardilisest tulust saadakse individuaaltootjatelt, kellel on 0,2 kuni 0,5 hektarit maad ning kes peavad ühte-kahte lehma, mõnda siga ja lammast, nende brutokäive aastast on 8000, 10 000, 12 000 krooni. Niisugused majapidamised oleks vajalik tulumaksust üldse vabastada, välja arvatud maamaks. Seda enam, et ostetud kaubalt tasuvad nad käibemaksu, kuid müüdud toodangule see ei lisandu." Ma vabandan, kui ma lähen veidi emotsionaalseks, kuid mulle tundub, et kui Riigikogu aktsepteerib, et Eesti elanikkond peab oma aiamaal, oma aianduskooperatiivis või suvilas kasvatatud maasikate, porgandite, kartulite eest riigile hakkama maksma 25%-list tulumaksu, on tegemist ilmselt tõelise võõrandumisega. Sellist võõrandumist rahva ja parlamendi vahel pean äärmiselt ohtlikuks Eesti riikluse püsimisele ja majanduse arengule. Pärast tänast katkestamist võiksite eelnõus täpsustada, et tegemist peab olema omatoodetud põllumajandussaadustega, et te ei hakkaks käsitleni sisseveetavat põllumajanduslikku toorainet. Praeguse sõnastuse puhul on võimalik, et näiteks mõni talunik või individuaaltootja hakkab lihtsalt vahendama mõnest välisriigist n.-ö. toormaterjali. See on sõnastusega parandatav ja ma loodan teie asjalikele märkustele. Lõpetuseks tuleb rõhutada, et käesolev eelnõu ei ole esitatud talunike ja individuaalloomapidajate totaalseks vabastamiseks, vaid tulumaksu ei saa kehtestada, kui reeglid selleks puuduvad. On vajalikud eeskirjad, mida nii talupidajad kui Maksuamet mõistaksid ühtmoodi. Aitäh!

10:01 Esimees

Suur tänu! Küsimused. Kolleeg Arvo Junti.

10:01 A. Junti

Täna! Lugupeetud ettekandja! Kuni 1940. aastani olid talupidajad ja teised raske käsitsitöö tegijad, sealhulgas kalurid üldse vabastatud tulumaksust. Ma arvan, et käesoleval hetkel ja ajastul selline lausvabastamine ei ole tõenäoliselt mõeldav, kuid kas ei oleks mõeldav, et antud seaduse raames me võiksime käsitleda analoogselt kuni 1940. aastani eksisteerinud korraga nii talupoegi, talupidajaid kui kalureid. Sest tõepoolest üksikkalureid on Eestis üle 2000, võib-olla isegi rohkem ja vajalikud investeeringud on meeletult suured, arvestades seda, kui palju maksavad praegu paadid, kui palju maksavad võrgud. Kas me võiksime siin rakendada analoogiat ja arvestada neid koos? Aitäh!

10:01 V. Kaal

Põhimõtteliselt olen nõus seda täiesti aktsepteerima ainult sel juhul, kui on tegemist tõesti üksikkaluriga, mitte gruppidega. Sest kui on juba grupid, on need suuremad üksused ja neile peaksid laienema teised reeglid. Teiseks, kui see punkt sisse viia, peab Rahandusministeerium garanteerima, et käesoleva aasta eelarve koostamisel neid summasid ei ole eelarves ette nähtud. Ma usun, et reaalselt ei ole neid sinna ette nähtud, kuna üksikkaluri küsimus oli samamoodi väga ebaselge eelarve koostamise ajal. Kui need tingimused on täidetud ja samal ajal välistatakse kalade vahendamise võimalus, et ta saab müüa ainult omapüütud kala, siis põhimõtteliselt ma ei näe siin erinevusi ja mina isiklikult oleksin nõus.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Kalle Jürgenson.

10:01 K. Jürgenson

Aitäh! Härra Vambo Kaal! Kas 1994. aasta lõpuni oleks tulumaksust vabastatud ka see tulu, mis saadakse taluniku poolt müüdud metsa eest, maa eest jne.?

10:01 V. Kaal

Meil on räägitud siin põllumajandussaaduste müügist, nii maa kui mets ei ole põllumajandussaadus. Et asi selgem oleks, siis ma võin öelda, et mitte kunagi ei ole olnud Eesti talunik vabastatud tulumaksust metsa müümisel. Praegu kehtivad veel taluseaduse 5-aastased tulumaksusoodustused umbes 8000 talule ja ka need talud ei ole vabastatud ei metsa, maa ega muude varade müügi puhul tulumaksust. See puudutab ainult põllumajandussaadusi.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Ants Käärma.

10:01 A. Käärma

Täna, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Kas nendele taludele ja võib-olla ka individuaaltootjatele, kellelt on juba tulumaks kinni peetud või kes ise on nõus olnud tasuma, makstakse tagasi, kui seadus võetakse vastu sellises redaktsioonis, nagu ta praegu meil ees on? Aitäh!

10:01 V. Kaal

Ma pean seda täiesti loogiliseks, kui Maksuamet ja talunik ei lepi kokku teisiti, näiteks, et jääb järgmise aasta tulumaksu avansiks, kuid see on juba nendevaheline kokkulepe. Taluniku soovi korral peab see kindlasti kuuluma tagasimaksmisele.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Kalle Jürgenson, teine küsimus.

10:01 K. Jürgenson

Aitäh! Teiseks, ma küsiksin sellist natukene naljakat asja, kuid sisuliselt ta niimoodi välja kukub. Oletame, et me võtame lähitulevikus vastu kohalike maksude makskorralduse seaduse ja see jõustub. Kas see seadus laieneks ka kohalike omavalitsuste poolt sisseviidavale võimalikule lisatulumaksule? Aitäh!

10:01 V. Kaal

Kuna see on praegu tulumaksuseadus ja tulumaks on riiklik maks, siis see ei saa mitte kuidagimoodi laieneda maksukorralduse seadusele, lubatud omavalitsuste maksudele, mis omavalitsus kehtestab.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Ilmar Pärtelpoeg.

10:01 I. Pärtelpoeg

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Sa pikalt ja põhjalikult seletasid neid raskusi, mis on praegu talunikul oma kulude arvelevõtmisega, puudub vastav metoodika jne. Käesolev eelnõu sätestab tulumaksuvabastuse kuni aasta lõpuni, järeltõlge järgmisel aastal peaks algama tulumaksu võtmine ja järeltõlge ka vastav arvepidamine, ma ei ütleks raamatupidamine, aga arvepidamine taludes. Millised oleksid need teed, et talupidajaid harjutada ja õpetada, kuidas seda teha, kes selle eest peaks hoolitsema eelkõige? Kas oleks vaja teha mingeid seminare ja kursusi jne.? Aitäh!

10:01 V. Kaal

Ma olen alati olnud arvamusel, et igas talus ja igal individuaaltootjal peab olema n.-ö. oma arvepidamine. Vastasel juhul kaotavad paljud asjad mõtte. Kui on kehtestatud raamatupidamise põhireeglid – põllumajanduses on need ainult natuke teised ja ei lähe päris kokku praegu Riigikogu menetluses oleva raamatupidamisseadusega, seda öeldi ka Rahandusministeeriumist –, kui need reeglid ja maksusüsteemid on selged, siis on kindlasti vaja läbi viia seminare, et igas vallas oleks vähemalt üks, kaks inimest, kes tõesti asja tunnevad ja on võimelised seda edasi andma. See on siis juba taluniku ja individuaaltootja enda asi, kas ta on võimeline tegema seda ära üksinda või kasutab selleks valla konsulenti või oma taluseltsi konsulenti. Siin on palju erinevaid variante. Samal ajal võiks tuua näiteks Rootsi, kus on olemas talunike konsultatsioonifirma LRF Consult, kes teeb praktiliselt 90%-le Rootsi taludest aastabilansid vastavalt talu antud algandmetele. Pealegi on LRF Consult süsteemil leping Rootsi maksuametiga, et maksuamet nende poolt koostatud bilanssi üle ei kontrolli, nende usaldusväärsus on niivõrd suur. Ma arvan, et kõik need mehhanismid tuleb tahes-tahtmata meil käivitada, aga selle eelduseks on lihtsalt kõige elementaarsemad mängureeglid.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Arvo Sirendi.

10:01 A. Sirendi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Kas teil on see eelnõu tehtud teadlikult ühistu ja ühistegevuse vaenulikuks, et eratootjale, kes oma eravaraga toodab üksinda, taotletakse maksuvabastust, aga sellele, kes oma eravara paneb ühistu koosseisu, ei taotle, kuigi tegemist on täpselt samamoodi eravaraga? Millest teil see ühistuvaenulikkus on tingitud? Täna!

10:01 V. Kaal

Siin ei ole tegemist mitte ühistuvaenulikkusega, kuid tuleb öelda, et ühistu kui ettevõtte omab raamatupidamist. Tal on praegu olemas ka kõik hinnaalused, olgugi et need oleks vaja ümber hinnata, nagu ma ükskord siit juba ütlesin. Ta ei ole päris analoogne süsteem taluga. Teine väga oluline moment on see, et ühistute ja ka aktsiaseltside tulumaks on praegu arvestatud 1994. aasta riigieelarvesse laekumisenä, ja kui me teeksime totaalse, täieliku vabastuse, siis tuleks ka Riigikogul leida küllaltki suured summad riigieelarvest, mida siis on tõesti omavalitsustel õigus nõuda. Ma näen, et see ei ole praegu reaalne. Kuna ma rõhutan, et mängureeglid on kõige olulisemad, siis tegelikult raamatupidamisreeglid ühistute jaoks on olemas, kuid need ei ole käsitletavad üldiselt taluraamatupidamisenä.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Heiki Raudla.

10:01 H. Raudla

Aitäh! Lugupeetud ettekandja, kas te võite öelda, millise summaga on tegemist, mis ei tule riigieelarvesse, kui me selle seaduse vastu võtame? Ja kui see summa on teada, siis millele tugineb see arvamus, et see summa just niisugune on?

10:01 V. Kaal

Nagu ma juba kord ütlesin, kas me selle seaduse vastu võtame või mitte, käesolevasse eelarvesse ei laeku taludest ja individuaaltootjatelt ühtegi senti, kui nad seda vabatahtlikult ise maksma ei trügi. Need tulevad järgmise aasta riigieelarvesse. Milline võiks see tulu olla, see oleneb väga paljudest mängureeglitest. See oleneb sellest, millised on põhivahendite arvelevõtu süsteemid. Praegu on minu käes mõningate talude – need on statistilised usaldustalud, kellel on olemas korralik algandmebaas – andmed. Nii nagu ma ütlesin, ilma amortisatsiooni arvestamata on talu tootmiskulud praegu umbes 80%. Kui tuleb juurde normaalne amortisatsioon, siis see tulu jääb kuskile 10% peale toodangu mahust, ja kui me võtame sealt maha tulumaksuvabad osad, siis üldiselt ta on ka järgmisel aastal äärmiselt väike summa, see ei ole summa, mida üldse oleks vaja rõhutada riigieelarves. Pealegi on see minu meelest väga paljus siiski poliitiline otsus. Võimalik, et meil tuleb talude ja põllumajandusega seonduvalt sellel sügisel arutada veel väga tõsiselt nii tulumaksuseadust kui probleeme, et võib-olla on võimalik järgmiseks aastaks välja tuua natuke sirgemad, selgemad ja vettpidavamad süsteemid. Aga see oleks võib-olla järgmise eelnõu variant, mida me tõesti peame hakkama tegema. Sest ma ei pea näiteks normaalseks seda, et kui talus on tööl kolm inimest – mees, naine ja nende täiskasvanud poeg –, siis praeguse tulumaksuseaduse järgi mees ja naine saavad esitada ühise tuludeklaratsiooni, kuid poeg peab eraldi esitama. Kuidas on võimalik esitada ühest talust kaks tuludeklaratsiooni, see jääb minule isiklikult arusaamatuks, sest see kolmas inimene ei ole palgatööline, vaid ta on samamoodi talupere liige. Analoogete probleeme on veel ja need tuleb meil lahendada, aga nende juurde jõuame pärast seda, kui me oleme saavutanud esimese kokkuleppe, et me võtame pinged korraks maalt maha, laseme inimestel rahulikult tootmist jätkata, niikaua kui me teeme siin omale selgeks, millise süsteemiga ja kuidas on võimalik realselt välja minna, et me ei hävita lihtsalt oma rumalusest maaelu ja põllumajandust.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Ants-Enno Lõhmus.

10:01 A.-E. Lõhmus

Täna, härra juhataja! Lugupeetud härra Vambo Kaal! Mind üllatas teie äärmiselt vaba tõlgendus antud eelnõus sisalduva sätte tagasiulatuva jõu kohta, mille te andsite eelmistes vastustes. Ma tahaksin juhtida teie tähelepanu ja ühtlasi siiski küsida, millest järeldub siin seaduses, et sellel on tagasiulatuv jõud ja et selle muudatuse sisseviimisel ta ei jõustu tavalises korras sätitud tähtaegadel? Ja kas te ei peaks vajalikuks – juhul kui sellele tõesti antakse tagasiulatuv jõud – seda ka sõnaselgelt seaduseelnõus väljendada? Igal juhul siit seda mitte kuidagi ei järelda, kinnitan veel kord. Jutt ei ole 1994. aasta tuludest, vaid tuludest seaduse jõustumisel kuni 1994. aasta 31. detsembrini.

10:01 V. Kaal

See on väga hea märkus. Võimalik, et siin on tõesti vaja redaktsiooniliselt asja täpsustada. Ma loodan, et saame koostööd teha. Aitäh!

10:01 Esimees

Suur tänu, kolleeg Vambo Kaal! Rahvasaadikud rohkem küsimusi ei esita. Juhtivkomisjoni, eelarve- ja maksukomisjoni nimel teeb kaasettekande esimees proua Valve Kirsipuu.

10:01 V. Kirsipuu

Lugupeetud juhataja, austatud Riigikogu liikmed! Peale esimest lugemist laekus tulumaksuseaduse muutmise seaduse kohta seitse muudatusettepanekut. Komisjon oli selle poolt, et mitte tuua tulumaksuseadusesse sisse talu mõistet, kuna talu on ettevõtluse üks vormidest, ettevõtluse mõiste ise on aga tulumaksuseaduses antud. Sama tuleb öelda ka kolleeg Arvo Junti ettepaneku kohta tuua tulumaksuseadusesse kaluritalu mõiste. Me peame seda praegu mitteotstarbekaks, kuigi Arvo Junti

poolt toodud argumendid kaluritalude erakordsetest investeeringute vajadustest on arusaadavad. Lembit Arro ja Ants Käärma on teinud ettepaneku täpsustada maksuvabastuse saajate ringi. Komisjon aga leidis, et see on jäänud ebamääraseks ja ebapiisavaks, et anda uut sisu ja mõtet juba varem esitatule. Samuti on sotsiaalkomisjoni ettepanek vabastada I, II ja III grupi invaliidid tulumaksust olnud varem korduvalt arutusel seoses tulumaksuseaduse vastuvõtmisega ja kuivõrd on teada, et meil on praegu grupiinvaliide Eestis rohkem kui 50 000, nendest enamus on III grupi invaliidid, kelle töövõime on säilinud, siis ei peetud vajalikuks seda arvestada. Siin oli täna juttu sellest, milliseid kahjusid nii riigieelarvele kui ka kohalikele eelarvetele toob kaasa niisuguse maksuvabastuse andmine. Me pöördusime Rahandusministeeriumi poole, saamaks selle kohta täpsustatud ja konkreetseid andmeid, mida me kavatsime anda kõigile Riigikogu liikmetele. Kahjuks ei jõudnud Rahandusministeerium tänaseks meile niisugust materjali ette valmistada. Sellepärast teeb komisjon, kes põhimõtteliselt ei ole nõus selle tulumaksuseaduse muutmise seadusega, ettepaneku täna muudatusettepanekud läbi vaadata, seejärel lugemine katkestada kuni Rahandusministeeriumist täpsustavate materjalide saamiseni ja seejärel arutada seda küsimust edasi. Tänan!

10:01 Esimees

Suur tänu! Küsimused. Kolleeg Ants Käärma, teine küsimus.

10:02 A. Käärma

Tänan, härra esimees! Lugupeetud proua Kirsipuu! Kuidas te suhtuksite ettepanekusse, et teatud tasemega, madala või väikese käibega individuaal- või väikeettevõtted oleksid üldse tulumaksust vabastatud, sest nende tulude kokkulöömine, nende kulude tõendamine on niivõrd töömahukas, et kas üldse see saadav maks katabki selle saamiseks tehtud kulusid? Kas ei võiks seda maksuseaduses sätestada? Aitäh!

10:02 V. Kirsipuu

Härra Käärma, see on väga õige jutt, mida te räägite, ja väga õige mõte. Me oleme arutanud seda küsimust oma komisjonis koos rahandusministriga ja saavutanud põhimõttelise kokkuleppe ühes küsimuses, nimelt et niisugustel väikestel taludel, kelle käive on väga madal, või individuaaltootjatel ei ole tõesti mõtet jännata selle raamatupidamisega ja dokumentide korjamisega. Sellepärast me oleme teinud ettepaneku teatud käibe ulatuses individuaaltootjate kohta teha fikseeritud makse, mis oleks analoogiline litsentsiga möödunud aastal või niinimetatud patendiga. Inimesel, kes maksis ära oma patendi – seda kasutasid väga paljud kodustöötajad –, ei olnud vaja mitte mingisugust raamatupidamist, mitte mingisugust dokumentide õiendamist, ta maksis ära oma maksu ja sellega ta oli täitnud oma kohustuse riigi ees. Me oleme põhimõtteliselt kokku leppinud, et niisugune fikseeritud makse peab tulema. Rahandusminister on sellega nõus, ainult et me ei ole väga veendunud, kui suurest summast alates on madal käive. Me oleme püüdnud maksusüsteemi ühtluse mõttes lähtuda aastakäibest 130 000 krooni. Kui te mäletate, siis käibemaksuseaduses on sees, et ettevõtjad, kelle käive on väiksem kui 130 000 krooni, ei ole kohustatud ennast registreerima käibemaksukohuslaseks. Nüüd võib aga tekkida olukord, kus keskel läbi 10 000-kroonine käive kuus on siiski veel liialt suur. Tõenäoliselt tuleb tulumaksu puhul sellesse suhtuda diferentseeritult ja ma arvan, et see on ka põhjus, miks Rahandusministeerium, kes põhimõtteliselt selle nõusoleku andis meie komisjonis juba umbes kuu aega tagasi, ei ole seda veel praegu ellu viinud. Aga mõte on täiesti õige.

10:02 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Arvo Junti, teine küsimus.

10:02 A. Junti

Tänan! Lugupeetud ettekandja! Teiseks lugemiseks on eelnõu teksti esitanud eelarve- ja maksukomisjon kooskõlastatult autori esindajaga. Samal ajal arutelu järel on jäetud arvestamata minu ettepanek rakendada analoogselt ka kaluritalude maksustamise küsimus. Küsimus on selles, et nii 1940. aastani kui ka isegi peale sõda põllumajandust ja kalandust võeti analoogsete harudena. Ma saan aru, et talu mõiste väljaarvamise arvati automaatselt välja ka minu poolt pakutu ja tegemist on tõenäoliselt mitte sisulise, vaid vormilise lähenemisega. Võib-olla komisjon sisusse ehk ei süüvinudki, kuid ma ei küsi seda.

Ma küsin, kuidas ettekandja arvates täna on võimalik ja kas on võimalik analoogselt põllumajanduslike üksiktaludega lahendada ka rannakalandust harrastavate üksikkalurite maksustamise probleem? Aitäh!

10:02 V. Kirsipuu

Härra Junti, me arutasime teie ettepanekut komisjonis kaunis põhjalikult. Teie lähenemine pakkus meile huvi sellepärast, et me olime huvitatud, kui palju Eestis on praegu puhtalt kaluritalusid, sest me teame eesti klassikast, et sel ajal, kui mees kündis merd, kündis naine maad, mis tähendab seda, et kaluritalusid on Eestis suhteliselt vähe. On olemas muidugi niisugused talud, kes oma põhisissetuleku saavad kalapüügist, selle kõrval on nendel ka põllumaa, kust nad saavad selle sissetuleku, mida üks keskmine Põhja-Eesti talu oma kivisel paepinnal saab kätte. Kas on Eestis niisugust kaluritalu? Te täna nimetasite, et neid peab olema 2000 ümber, see on väga huvitav informatsioon meie jaoks. Me tõesti arvasime välja talu mõiste, nagu ma juba nimetasin, kuna talu on ettevõtluse vorm. Te olete viie EMKE-lase esialgset ettepanekut tuua sisse talu täiendanud sõnaga "kaluritalu". Ma tean, et Eestis on olemas lilletalud, Eestis on olemas mesindustalud. Kui me hakkame sisse tooma lisaks talule, mida me põhimõtteliselt ei poolda, ka veel mingisuguseid eri tüüpi talusid, siis ma leian, et ei ole õiglane tuua sisse just see üks tüüp ja mitte neid teisi tüüpe, kes eksisteerivad võrdselt ja kellel on omad probleemid. Põhimõtteliselt on komisjon seisukohal, et tulumaksuseadus ei ole koht, kus liigitada ja klassifitseerida talutüüpe, tõenäoliselt on vaja seda teha kuskil mujal seaduses, kui see üldse on vajalik. Mis aga puudutab kaluritalude vabastamise tulumaksust, siis ma arvan, et teil on täiesti õige stiil lähtuda seisukohast, et kui üks talu saab vabastuse, siis peab ka teine saama, me oleme sellega ühisel seisukohal, ühisel meelel.

10:02 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Vootele Hansen.

10:02 V. Hansen

Aitäh, härra esimees! Austatud kaasettekandja, ma olen kogu aeg olnud arvamusel, et tulumaksu objektiks on tulu. Aga öelge, palun, kas ma olen veidikene eksinud ja tulumaksu objektiks on hoopiski inimesed, kes tegutsevad erinevates elusfäärides? Kas ma peaksin enda ettekujutust muutma? Tänan!

10:02 V. Kirsipuu

Härra Vootele Hansen, teie tähelepanek on täiesti õige, tulumaksu aluseks on saadud tulu. Kuivõrd aga seda tulu saab üks konkreetne isik, siis tõenäoliselt õige sageli aetakse seda segamini. Ja ma võiksin isegi niisuguse näite tuua. Kui mul eile oli esinemine väga paljude vallavanemate ees ja ma rääkisin uutest kohalikest maksudest, siis olid nad väga õnnetud. Meil on niisuguseid regioone, kus tegutsevad mitteresidendid, s.t. välismaalased. Ja vallavanemate mure oli, et meie tulumaksuseadusega ei ole võimalik seda mitteresidenti maksustada, õigemini, tal on soodustusi. Minu vastus selle peale oli: ärge maksustage seda mitteresidenti, vaid seda objekti, millest ta tulu saab. See on täpselt vastus sellele, mida te ütlesite: oluline on siiski see tulu, aga mitte see, kes selle tulu taga on.

10:02 Esimees

Suur tänu, kolleeg Valve Kirsipuu! Rohkem kolleegid küsimusi ei esita. Ma avan läbirääkimised. Kas me loeme läbirääkimised peetuks ja lõppenuks? Läbirääkimised on lõpetatud. Kas ma oletan õigesti, et ettekandjad ei soovi lõppsõna? Kolleegid, palun võtke ette muudatusettepanekute tabel. Esimese parandusettepaneku on esitanud kolleeg Lembit Arro ja see on võetud arvesse. Teise parandusettepaneku on esitanud kolleeg Ants Käärma ja ka seda on arvestatud. Kuid kolmas ettepanek, mille on teinud Lembit Arro, on jäetud arvestamata. Ka neljas ettepanek, mille on teinud kolleeg Ants Käärma, on jäetud arvestamata. Läheb hääletamisele. Kolleeg Ants Käärma.

10:02 A. Käärma

Tänan, härra esimees! Nõuaksin selle hääletamist põhimõtteliselt sellepärast, et minu arvates on kõik eraomanikud võrdsed, olgu nad siis üksikmajapidamises või tootku kollektiivselt, nende vahel ei tohiks vahet teha. Aitäh!

10:02 Esimees

Aitäh! Kas kolleeg Valve Kirsipuu lisab midagi? Valve Kirsipuu.

10:02 V. Kirsipuu

Aitäh! Ma tahaksin öelda, et Ants Käärma poolt pakutud väljend "enda toodetud taime- ja loomakasvatussaaduste turustamine" tundus meile liialt üldsõnaline, liiatigi peaks maksuseadustes olema kõik väga täpne. See oli põhjus, miks meil komisjonis hääletamisel selle ettepaneku poolt oli 1 inimene, vastu oli 4 ja erapooletuks jäi 4. Aitäh!

10:02 Esimees

Aitäh! Panen hääletusele. Lugupeetud Riigikogu, kes on neljanda parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 23 Riigikogu liiget, vastu on 17, erapooletuid ei ole. See ettepanek leidis toetust. Viies ettepanek on kolleeg Arvo Juntilt, on jäetud arvestamata. Arvo Junti.

10:02 A. Junti

Lugupeetud juhataja! Ma ei taotle viienda parandusettepaneku hääletamist. Ma olen nõus komisjoniga, arvestades seda, et talu ja põllumajanduslik talu on formuleeritud komisjoni ettepanekus. Ette rutates palun hääletusele panna kuues parandusettepanek. Aitäh!

10:02 Esimees

Aitäh! Kas kolleeg Valve Kirsipuu ütleb midagi kuuenda parandusettepaneku kohta? Ei ütle. Panen hääletusele. Lugupeetud Riigikogu! Kes on kuuenda parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 25 Riigikogu liiget, vastu on 15, 2 jäid erapooletuks. See ettepanek leidis toetust. Seitsmes, sotsiaalkomisjoni ettepanek, on jäetud arvestamata. Läheb hääletusele. Kas juhtivkomisjon soovib kommenteerida? Ei soovi. Lugupeetud Riigikogu! Kes on seitsmenda parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 23 Riigikogu liiget, vastu on 25, 1 jäi erapooletuks. See ettepanek ei leidnud toetust. Kolleeg Valve Kirsipuu, mõlemas ettekandes anti mõista, et selle päevakorrapunkti arutelu läheb katkestamisele. Võib-olla me nimetame ka parandusettepanekute esitamise tähtaja. Kolleeg Valve Kirsipuu.

10:02 V. Kirsipuu

Täna! Me palume muudatusettepanekuid järgmiseks neljapäevaks, 19. maiks kell 19.

10:02 Esimees

Suur tänu! Arutelu katkestatakse.

4. 10:01 Riigikogu valimise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine

10:01 Esimees

Kolleegid, me võtame arutusele riigiõiguskomisjoni algatatud Riigikogu valimise seaduse eelnõu. Teine lugemine jätkub ja komisjoni nimel teeb ettekande kolleeg Illar Hallaste.

10:01 I. Hallaste

Härra esimees, lugupeetud kolleegid! Riigiõiguskomisjon vaatas läbi parandusettepanekud pärast Riigikogu valimise seaduse teise lugemise katkestamist. Need parandusettepanekud on ka teile välja jagatud ja neid oli hulgaliselt, arvuliselt 76. Suur osa parandusettepanekuid jäi arvestamata. Probleemide ring, mida tõsiselt arutati ja kus viidi sisse muudatused senise tekstiga võrreldes, puudutab eelkõige valimisringkondi, see on § 9, mille kohta laekus mitu erinevat parandusettepanekut ja arvestati täielikult Olav Antoni ettepanekut. Ka §-s 25, milles käsitletakse kautsjonit, on toimunud muutus. Ühe küsimuse on riigiõiguskomisjon esitanud alternatiivina saalile otsustamiseks, see on §-s 9 ja puudutab neid Eesti kodanikke, kes elavad alaliselt välismaal. Senine seaduseelnõu on lähtunud põhimõttest, et välismaal alaliselt elavad kodanikud hääletavad valimisringkonnas nr. 1. See tooks kaasa olukorra, et välisesindustes, kus avatakse valimisjaoskonnad, on ainult ühe ringkonna kandidaatide

nimekirjad ja väliseestlased peavad nende hulgast valima neile sobiliku kandidaadi, kelle poolt nad hääle annavad. Alternatiiv, mis on praegu lisatud § 9 3. lõikesse, tähendaks seda, et välisesindustes hääletavad Eesti Vabariigi kodanikud saavad valida, millise ringkonna kandidaatide hulgast nad valivad oma kandidaadi, kelle poolt nad hääletavad. See on tagasipöördumine samale süsteemile, mis oli praeguse Riigikogu valimiste ajal. Kuna komisjonis läksid hääled pooleks, siis on toodud see alternatiivina. Üks muutus valimissüsteemis on komisjoni ühehäälse otsusega hääletatud sisse, see puudutab valimistulemuste kindlaks tegemist valimisringkonnas – § 36 3. lõige –, mille kohaselt osutuvad valimisringkonnas valituks vaid need kandidaadid, kellele antud häälte arv on vähemalt 10% lihtkvoodist. Selline säte toob kaasa selle, et ühe tugeva liidri selja taga ühes ringkonnas ei tule sisse väga väikese häälte arvuga kandidaat, kes ka üleriigilises nimekirjas on suhteliselt taga. 10% lihtkvoodist tähendab keskmiselt umbes 500 hääle saamist selleks, et osutada valituks. Komisjon toetas seda muudatust ühehäälselt. Riigiõiguskomisjon teeb ettepaneku täna pärast muudatusettepanekute läbihääletamist seaduseelnõu teine lugemine lõpetada ja minna kolmandale lugemisele. Kolmas lugemine peaks toimuma järgmisel nädalal. Parandusettepanekud esitada esmaspäeval kella üheks päeval.

10:01 Esimees

Suur tänu! Küsimused kolleegidelt, Jaak Roosaare.

10:01 K. J. Roosaare

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Kas te saaksite ütelda mulle, kes komisjoniliikmetest hääletasid selle § 9 alternatiivi poolt ja kes hääletasid selle esimese teksti poolt?

10:01 I. Hallaste

Poolt hääletasid Alatalu, Käbin, Nestor. Vastu olid Hallaste, Niitsoo, erapooletu oli Nutt. Ja otsustati, et see läheb alternatiivina teksti.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Jaak Roosaare, teine küsimus.

10:01 K. J. Roosaare

Teiste sõnadega, kui ma sain õigesti aru, siis kolm hääletas alternatiivi poolt, kaks hääletas põhiteksti poolt ja üks jäi erapooletuks. Ja alternatiiv ei tulnud teksti, kuigi sai enam poolthääli?

10:01 I. Hallaste

Et esitada Tiit Käbini parandusettepanek alternatiivina teksti, selle poolt olid kõik komisjoniliikmed, kui ma õigesti mäletan.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Arvo Haug.

10:01 A. Haug

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kas need, kes saavad alla 10% hääli, aga on üleriigilises nimekirjas, jäetakse vahele või mitte?

10:01 I. Hallaste

Ei. Üleriigiline nimekiri ja kompensatsioonimandaatide jaotamise kord jääb seniseks.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Ülo Laanoja.

10:01 Ü. Laanoja

Aitäh, härra juhataja! Mulle tundub, et paragrahvi selles lõikes on üks väike vastuolu. Kui nimekirjas on järgmisena isik, kes ei ole seda 10% kätte saanud, siis ei jagata ju seda mandaati välja,

kompensatsioonimandaadiga seda tegelikult ka ei saa jagada. Mulle tundub, et siin on väike järelemõtlematus sisse jäänud? Aitäh!

10:01 I. Hallaste

Kui nimekirjas ei ole piisavalt kandidaate, kes võiksid saada mandaadi, siis sellisel juhul saavad mandaadi need, kes on kõlblikud saama mandaati ringkonnas. Need hääled ei lähe kuhugi kaduma, vaid see erakond saab mandaadi üleriigilisest nimekirjast. Kui on vaja eraldi täpsustust juurde, mis ütleb, kui nimekirjas ei ole rohkem kandidaate, siis see nimekiri ei saa rohkem mandaate saada, võib selle lisada, kuid minu arvates on see lisatud juba § 37 4. lõikes, kus on öeldud, et ükski nimekiri ei või saada rohkem mandaate, kui on nimekirjas kandidaate. See tähendab, et ka olukorras, kui näiteks mingis ringkonnas ühel erakonnal on ainult üks kandidaat ja see kandidaat kogub kahe kvoodi jagu hääli, siis need hääled ei lähe erakonna jaoks kaduma, vaid nende kaudu saab ta üleriigilisest nimekirjast kompensatsioonimandaadi. Selle 10%-ga seatakse lihtsalt piirang, et ringkonnas väga vähe hääli saanud inimene ei saa tugeva liidri selja taga valitud. Kui seesama inimene on üleriigilises nimekirjas pandud väga kõrgele kohale, siis ta võib osutuda valituks kompensatsioonimandaadi kaudu.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Tõnu-Reid Kukk.

10:01 T.-R. Kukk

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Ma pean toetama Ülo Laanoja, sellepärast et § 36 6. lõikes on tõesti öeldud: "Ühes nimekirjas kandideerinud kandidaatidele antud hääled liidetakse. Nimekiri saab nii mitu mandaati, kui mitu korda ületab valimisringkonnas saadud häälte arv lihtkvoodi." See viimane lause tuleb ringi teha, vastuolu on praegu ilmne, sest see nimekiri ei saa enam saada nii mitut kandidaati, kui mitu korda ületab valimisringkonnas saadud häälte arv lihtkvoodi, kui ülejäänutel ei ole 10% täis. Siin on tõesti vastuolu olemas.

10:01 I. Hallaste

Minu arvates vastuolu ei ole. Seesama näide, mille ma härra Laanojale vastates tõin: kui nimekirjas on ainult üks kandidaat ja rohkem ei ole ja see üks kandidaat ühes ringkonnas kogub kahe lihtkvoodi jagu hääli, siis vastavalt sellele sättele peab see nimekiri saama kaks mandaati. Kui on aga ainult üks kandidaat olemas, siis ei ole ju võimalik sellest ringkonnast kahte inimest valituks saada. Üks, kes on hääled kogunud, saab valituks ning mandaadid jagatakse üleriigilise nimekirja kaudu. Kui te arvate, et oleks vajalik täpsustus, mis oleks sarnane § 37 4. lõikes öelduga, et ükski nimekiri ei või saada rohkem mandaate kui nimekirjas kandidaate, siis võib sellise täpsustuse lisada § 36 6. lõikesse. Ükski nimekiri ei saa rohkem kohti, kui on seal kandidaate, kes on selleks kõlblikud.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Ants Käärma.

10:01 A. Käärma

Täna, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Kas § 37 3. lõikes nimetatud üleriigilised nimekirjad ei võiks ka sisaldada piirangut 10%? Kuidas te sellesse suhtuksite? Aitäh!

10:01 I. Hallaste

Ma suhtun sellesse halvasti, sellepärast et sellisel juhul võib tekkida olukord, kus Riigikogusse ei ole võimalik saada 101 liiget. Kui näiteks valituks osutunud 50 tippu korjavad ära suurema osa häältest, siis ülejäänud 50 võivad olla need, kes muidu peaksid saama Riigikogusse sisse, kuid nad pole 10% täis saanud. Sellisel juhul põhiseaduse säte, et Riigikogus on 101 liiget, jääb täitmata. Kas siis Riigikogu valimised osutuvad mittetoimunuks? Järelikult sellist sätet üleriigiliste nimekirjade kohta sisse kirjutada kindlasti ei saa.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Jüri Toomepuu.

10:01 J. Toomepuu

Täna, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! § 26 ütleb, et valimisliiduks võivad ühineda ainult erakonnad. Praegu on olukord – ja ma usun, et valimiste ajal on samuti olukord säärane –, et suurem osa eesti rahvast ei poolda ühtegi erakonda. Selle valimisseadusega on siis võimatu sõltumatutel kandidaatidel ühineda valimisliiduks. Sellega on ära võetud võimalus suurema osa eesti rahva tahte väljendamiseks valimistel.

10:01 I. Hallaste

Opereerida mõistetega nagu "suurema osa eesti rahva tahe" tundub mulle mitte eriti õiguspärane, kui räägime seadusest. Kuid mis puutub üksikkandidaatidesse, siis üksikkandidaate võivad esitada kõik, kaasa arvatud kandidaat ise. Kui on olemas piisav hulk üksikkandidaate, kes leiavad, et nad peaksid kandideerima ühises nimekirjas, siis nad vormistavad ära erakonna, registreerivad selle ja esitavad oma kandidaadid juba erakonna nime all. Aga kui nad ei suuda selles kokku leppida, siis tegelikult ei ole tegemist ühe erakonnaga või inimestega, kes võiksid ühte nimekirja kuuluda, ja nad kandideerivad üksikkandidaatidena.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Ülo Laanoja, teine küsimus.

10:01 Ü. Laanoja

Aitäh, härra esimees! Härra Hallaste, kas see on komisjoni seisukoht, et erakorraliste valimiste järel järgmised korralised valimised toimuvad ka 4 aasta möödudes? § 6 1. lõike tõlgendus on igatahes selline. Aitäh!

10:01 I. Hallaste

See on põhiseaduse seisukoht, nii et siin ei ole komisjonil suurt midagi otsustada.

10:01 Esimees

Suur tänu! Kolleeg Jaanus Betlem.

10:01 J. Betlem

Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja, mul on küsimus nimekirjade kvoodi suhtes. "Valituks osutuvad nimekirjas eespool olevad kandidaadid, kellele antud häälte arv on vähemalt 10% lihtkvoodist." Kui ees on tugev liider, kes korjab hääled ära, siis sellisel juhul konkureerivad ju järgmised sellessamas nimekirjas olevad inimesed sisuliselt selle liidriga. Ja juhul, kui liider oleks keegi teine samast nimekirjast, võiks ta saada kvoodi täis, aga tugeva liidri selja taga ta ei saa kvooti täis sellepärast, et need hääled lähevad lihtsalt tuntumale isikule. Kas see kvoodi sätestamine siin ei ole mitte pisut ebaõiglane, sest et kui me lähtume ikkagi erakonna nimekirjadest, siis ka üleriigilises nimekirjas sellist kvoodi protsenti ei ole ju.

10:01 I. Hallaste

Need hääled ei lähe kuhugi kaduma, nagu ma juba ütlesin, need võetakse arvesse üleriigilise nimekirja puhul kompensatsioonimandaatide jaotamisel. Mitu inimest osutuvad valituks ringkonnas siis, kui on tegemist suhteliselt ühtse meeskonnaga ja kõik kandidaadid koguvad vähemalt 10% täis. Ka see, kes on tugeva liidri selja taga, võib saada toetuse 10% jagu. Kui ta seda ei saa, siis sõltub tema Riigikogusse saamine kohast üleriigilises nimekirjas.

10:02 Aseesimees T. Kelam

Suur tänu! Kolleeg Mihkel Pärnoja.

10:02 M. Pärnoja

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra Hallaste! Kas praegune § 26 sõnastus tähendab seda, et valimisliiduga on tegemist siis, kui seal on vähemalt kaks erakonda?

10:02 I. Hallaste

Päris kindlasti peavad valimisliitu ühinema ikkagi mitu erakonda, vastasel korral, kui üks erakond kuulutab ennast valimisliiduks, siis see ei ole valimisliit § 26 tähenduses.

10:02 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Vardo Rumessen.

10:02 V. Rumessen

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kui minu mälu ei peta, põhiseaduses on sees säte, mis ütleb, et Riigikogu esimene koosseis tegutseb kuni kolm aastat. Siit §-st 6 ma loen: Riigikogu korralised valimised toimuvad märtsikuu esimesel pühapäeval. Miks nad toimuvad just nimelt märtsikuu esimesel pühapäeval, miks nad näiteks ei või toimuda 1. aprillil? Aitäh!

10:02 I. Hallaste

Põhiseadus ütleb, et nad toimuvad märtsikuu esimesel pühapäeval.

10:02 Aseesimees

Suur tänu! Küsimusi rohkem ei ole. Ma tänan, kolleeg Hallaste! Avan läbirääkimised.

10:02 I. Hallaste

Vabandust, kirjalik küsimus härra Jaak Roosaarelt. "Miks komisjon pidas vajalikuks diskrimineerida üksikkandidaate, keelata nendel valimisliitude moodustamise? Pean silmas tekstis § 25 3. lõiget ja § 26 1. lõiget. Valimisliite moodustavad erakonnad, organisatsioonid. Kui üksikkandidaadid tahavad ühineda, siis nad moodustavad erakonna, registreerivad selle ja tulevad välja. Kui nad ei suuda hakkama saada erakonna moodustamisega, siis sellisel juhul nad ei suuda ka pärast Riigikogus omavahel koostööd teha. Ja sellisel juhul nad kandideerivad üksikkandidaatidena." Aitäh!

10:02 Aseesimees

Nüüd tuli küsimusi veel juurde. Vardo Rumessen, teine küsimus.

10:02 V. Rumessen

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Teie vastus oli minu meelest siiski pisut ebatäpne. See säte on tõepoolest põhiseaduses sees, et valimised toimuvad märtsi esimesel pühapäeval, kuid see käib nende Riigikogu koosseisude kohta, mis valitakse iga 4 aasta tagant. Esimene Riigikogu koosseis tegutseb kuni 3 aastat ja see säte ei käi mitte selle Riigikogu koosseisu kohta. Minu küsimus ongi, kas § 6 käib ka järgmiste valimiste kohta ja millega on sellisel juhul põhjendatud, et on märtsikuu esimesel pühapäeval? Minu küsimus jääb ikkagi jõusse: miks ei ole 1. aprillil?

10:02 I. Hallaste

Põhiseadus räägib korralistest valimistest. Need valimised, mis tulevad pärast selle koosseisu volituste lõppemist, on korralised valimised. Erakorralised valimised toimuvad väga selgelt kindlaksmääratud juhtudel. Meie põhiseaduse järgi kuulutab president nad välja põhiseaduse §-des 89, 105, 119 ja 97 sätestatud juhtudel. Ja kuna need valimised, mis tulevad praegu, on korralised, siis vastavalt põhiseadusele nad toimuvad märtsikuu esimesel pühapäeval.

10:02 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Aap Neljas.

10:02 A. Neljas

Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab § 26 1. lõiget. Ma tahtsin teada, kas nüüd uue variandi järgi on võimalik selline variant, mis meil oli nendel valimistel, et näiteks valimisliitu ühinevad kaks erakonda ja seal nimekirjas on ka mõned sõltumatud, s.t. inimesed, kelle taga ei ole märgitud parteilist kuuluvust? Aitäh!

10:02 I. Hallaste

Kandidaadid, kes esitatakse Riigikogusse, ei pea kuuluma ühtegi erakonda. On selge, et erakonnad võivad esitada kandidaate, kes ei ole selle erakonna liikmed. Küll aga, lähtudes erakonnaseadusest, mis eile vastu võeti, jagatakse riigieelarvest toetusi erakondadele sõltuvalt Riigikogus saadud kohtade arvust. Seetõttu on praegu kirjutatud valmisseedusesse, et nimekirja esitamisel peab olema ka näidatud, millist erakonda mingi kandidaat esindab. See ei tähenda, et see kandidaat peaks sellesse erakonda kuuluma. Küll aga esindab ta seda erakonda, s.t. kui ta osutub valituks, siis selle kandidaadi järgi saab erakond toetust. See muudatusettepanek on § 25 8. lõike viimane lause. Tähendab, sõltumatuid kandidaate, kes erakonda ei kuulu, esitada saab, kuid nende puhul peab enne esitamist otsustama, millist erakonda ta esindab.

10:02 Aseesimees

Suur tänu! Jüri Toomepuu, teine küsimus.

10:02 J. Toomepuu

Täna, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja, ma tulen tagasi § 26 juurde, mille kohta on mitmed inimesed küsinud. Paistab, et härra Hallastel on arvamine, et parteide ja fraktsioonide kohal on mingisugune jumalik aupaiste, et need on kuidagiviisi paremad kui midagi muud. Sõltumatud kandidaadid muidugi võivad ausate ja samamõtteliste inimestega koos tegutseda niihästi Riigikogus kui kuskil mujal, selleks ei ole neil vaja fraktsioonis olla. Paistab ikkagi, et selle § 26 idee on ära hoida seda võimalust, et need, kes ühtegi parteid ei salli – isegi nõukogude ajal olid mõned inimesed, kes parteid ei sallinud, praegu vist suurem osa eesti rahvast, ma olen päris kindel, ei salli "Isamaad" ega ühtegi teist parteid –, saaksid ühineda valimisliiduks, et nende hääled üle kantaks teistele. See ei ole demokraatlik, see on täielikult demokraatia eiramine. Ma ei tea, mis alusel endine valimisseadus tehti nii, et need, kes rahvalt hääli saaksid, ei saaks Riigikogusse, vaid saaksid need, kes parteiliidri poolt on mingisugusesse nimekirja pandud. Sellepärast on ka härra Hallaste praegu Riigikogus, rahva häälega ta siia ei saanud. Ja paistab, et seesama eesmärk on jällegi, et ei oleks õiglast valimisseadust, et eesti rahvas ei saaks ise otsustada, keda nad Riigikogusse soovivad.

10:02 I. Hallaste

Härra Toomepuu, mulle tundub, et küsimus algab küsisõnaga. Teil ei olnud ühtegi küsisõna. Aga sellest pole midagi. Mis puutub teie mõtteavaldusse, siis teil on õigus niimoodi arvata, kuid need üksikkandidaadid, kes tahavad ühineda ühte nimekirja, saavad seda teha, kui nad järgivad teatud protseduure. Demokraatlikus ühiskonnas tuleb järgida teatud protseduure. Selleks tuleb end registreerida ühenduseks, kes osaleb valimistel, sellised ühendused on erakonnad. See on elementaarne. Inimesed võivad ennast registreerida erakonnana ja tulla. Kui nad sellega hakkama ei saa, siis järelikult nad ei saa hakkama ka tööga Riigikogus, ja nad kandideerivad üksinda.

10:02 Aseesimees

Ma tänan! Küsimusi rohkem ei ole. Avan läbirääkimised. Sõna saab kolleeg Kalle Kulbok.

10:02 K. Kulbok

Lugupeetud juhataja! Kallid kolleegid! Erinevalt paljudest peale mind kõnelejatest ei hakka ma vaidlustama valimissüsteemi. Minu jaoks on oluline, et enne valimisi ja peale valimisi tegutsetaks ühe süsteemi järgi, ükskõik missugune see süsteem oleks. Küll aga tahan ma tähelepanu osutada ühele võimalikule valimisseaduse rakendusele, õigemini öeldes, selle rakenduse võimaluse puudumisele. Nimelt ei ole valimisseadusega tagatud põhiseaduse § 6 täitmine. § 6 ütleb, et riigikeeleks Eestis on eesti keel ja kõik me teame, et kuigi kandidaadid annavad oma nõusolekus kinnituse, et nad oskavad piisavalt eesti keelt, ei ole millegagi tagatud, et kui nad seda kinnitust ei ole täitnud, oleks neid võimalik rajalt maha võtta. Vastupidi, selle valimisseaduse § 27 5. lõikes on öeldud, et peale registreerimist ei ole võimalik seda kandidaati kuidagimoodi rajalt maha võtta, välja arvatud ainult juhul, kui ta ei vasta §-s 2 sätestatud nõuetele. Ja see, et kandidaat peaks oskama eesti keelt – kinnitus on §-s 25 –, ei maksa hiljem mitte midagi. Teil on võimalik seda viga parandada, kui te hääletate parandusettepanekus nr. 2 toodud täienduse poolt, et juba § 2 on sisse kirjutatud põhiseaduse § 6 nõue, mille kohaselt iga kandidaat peaks

oskama piisavalt eesti keelt, et osaleda Riigikogu töös. Muidugi, me võime tulevases Riigikogu praktikas minna sama teed, nagu on praegu Sillamäel, kus linnapea täiesti avalikult tunnistab, et pooled linnavolikogu liikmed ei oska eesti keelt, kuigi valimistel nad andsid kõik kinnituse, et nad oskavad piisavalt eesti keelt, et osaleda volikogu töös. Kui see on teie tahtmine, et tulevases Riigikogus kõneldakse ka mõnes muus keeles peale eesti keele, siis te hääletate loomulikult selle parandusettepaneku vastu. Mina palun parandusettepaneku nr. 2 hääletusele panna. Teiste parandusettepanekute hääletamist ma ei nõua.

10:02 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Jaak Roosaare kolmas arvamusevaldus. Küsimus on ka arvamusevaldus.

10:02 K. J. Roosaare

Aitäh! Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kahjuks on selles eelnõus mõned väga olulised sätted, mis viivad selle demokraatiast väga kaugele. Ma pean silmas, et põhitekstis ei ole sees sätet, mis alternatiivina on küll pakutud. See puudutab § 9 3. lõiget. Parandusettepanekute tabelis on ettepanek nr. 15 – autor Tiit Käbin –, mida mina väga tungivalt toetan. Kui see ja sellega koos käiv 16. parandusettepanek § 10 2. lõike kohta leiavad toetust, siis ma olen valmis oma parandusettepaneku – nr. 13 – tagasi võtma, sellepärast et härra Käbini ettepanek lahendaks küsimuse. Probleem on selles, et ei ole loogiline sundida kõiki välisriikides elavaid kodanikke kokku ainult ühte valimisringkonda, kuhu kuuluvad ka kodanikud, kes elavad Tallinna esimeses valimisringkonnas. Neid niiviisi kokku suruda on täitsa ebaõiglane, see diskrimineeriks nii välismaal elavaid Eesti kodanikke, kui ka Eestis elavaid kodanikke. Kui härra Käbini ettepanekud läbi ei lähe, oleks see juba iseenesest põhjus, mispärast seda seadust sellel kujul mitte vastu võtta. Teine väga oluline probleem on üksikkandidaatide diskrimineerimine. Demokraatias peaks olema lubatud, et igaühel, kes soovib kandideerida, oleksid võrdsed õigused, et teda saaks valida. See ei tähenda, et temal on võrdsed võimalused, sellepärast et selge on see, et üksikkandidaadil osutada valituks ei ole sugugi lihtne, aga olgu see tema oma asi ja tema valijate asi. Sellel, et lõigatakse ära võimalused ühineda valimisliitudega, ei ole mingit loogikat. See on jällegi selleks, et tõrjuda välja üksikkandidaate, peab olema mingisugune võimas partei või mõned võimsad parteid. See kõik viib demokraatiast kaugemale ja võib-olla tõesti, nagu oligi erakonnaseaduses mainitud, forsseerib kunstlikult seda, et tekiksid uued parteid, mida teine pool just soovib vältida. Ma ei tea. Minu meelest oleks loogiline ja demokraatlik teha seda protsessi nii avatuks kui võimalik kõikidele osavõtjatele, olgu need siis erakonnad, ühendused, parteid, üksikkandidaadid, organisatsioonid, kes iganes. Viimaseks ma puudutaksin oma parandusettepanekut (nr. 3), milles ma pakun välja, et Riigikogu valimistel on igal valijal kas kaks häält, kolm häält, neli häält, viis häält. Selle taga on mõte, et siiski igal valijal oleks võimalik oma arvamust paremini avaldada. Mõnikord on väga raske valida ainult üks parim kandidaat. Mõnikord on tahtmine hääletada ühe "Isamaa" kandidaadi, ühe ERSP-lase, ühe üksikkandidaadi, ühe Maaliidu Ühenduse kandidaadi, ühe Koonderakonna kandidaadi, ühe "Kuningriiklaste" kandidaadi poolt, nii kuidas just valijad neid isikuid järjekordselt paremaks peavad. Siis peegelduks mingisugune üldpilt ka nende silmis, et mis siis see Riigikogu võiks endast kujutada. Aga see võimalus on ära lõigatud. Ma saan aru, et see ei ole niisugune mõte, mis võiks kergesti läbi lüüa. Kuid valijatele see oleks teene, sellepärast et see võimaldab neil oma tahtmist paremini, selgemini ja täpsemalt väljendada. Nii et te võiksite seda siiski kaaluda. Kokkuvõttes ma väga tungivalt soovitan kõikidel toetada § 9 3. lõike alternatiivi ja kaaluda teisi ka tõsiselt. Ma tänan tähelepanu eest!

10:02 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Toomas Alatalu.

10:02 T. Alatalu

Lugupeetud asespiiker, lugupeetud Riigikogu, lugupeetud demokraatiast kõlksutajad! Kõlksutajad sellepärast, et kuigi paljud teist on jõudnud selle poolteise aasta jooksul piisavalt palju välismaal käia, ometi me rikume ühte väga olulist momenti, me arutame valimisseadust 10 kuud enne võimalikke valimisi. Mujal maailmas on aasta see tähtne, millal enam ei arutata. Sest asi on selles, me teeme otseselt valimiskampaaniat. Me kirjutame praegu valimisseadust meie endi, Riigikogu praeguste liikmete huvides ümber. Nii nagu me, muide, ka eile meie endi huvides kirjutasime ümber erakonnaseaduse. Eile oli võimalik siin terve päev kuulda eelmisest ajajärgust tuttavaid loosungeid:

ainult suur partei suudab vastutada. Ja mitte keegi ei tuletanud meelde selle loosungi NLKP-likku päritolu ehk teiste sõnadega, see on ju totalitaarse ühiskonna erakonnaseadus, mida me tegelikult eile vastu võtsime. Ütleme otse välja, et selle eelnõu peaeesmärk on kõik siinolijate võimalikud konkurendid kõrvaldada. Ja seda eesmärki realiseerides me unustasime ära väga olulise asja, mida lubage teile meelde tuletada. Eile vastuvõetud erakonnaseadus sisuliselt tõukab vene kogukonna tegutsema kui üks mees, kui arvestada kõiki neid pikendustähtaegu, mis on antud, ja seda, et nendel veel tegelikult parteisid ei ole. Mida on eestlastele tähendanud parteide forsseeritud loomine, seda me kõik suurepäraselt näeme ja kogeme. See tähendab seda, et venelastel ei jäägi muud üle, kui tulla välja kui üks mees. Me teame, et aasta tagasi oli seal veel kaks suurt seltskonda, kes vastandasid ennast teineteisele. Viimaste sündmuste käigus on nad ühinenud ja nüüd panime neile oma erakonnaseadusega kindla sihi ette: nad saavad välja tulla ainult kui üks tervik. Ja mõelgem siiski praegu, enne kui me seda praegust seadust hakkame vastu võtma, niisugustele võimalikele tagajärgedele. Ei saa hääletada pimesi, olukorda arvesse võtmata. Otseselt praeguse valimisseaduse puudujääkide kohta. Härra Rumessen tuletas esmaspäeval siit kõnepuldist meelde, et vastav valimisseadus sai tehtud selleks, et teatud jõud tuleksid võimule. Hilinenud ülestunnistus, aga siiski meeldib. Ja nüüd me tahame uuesti midagi analoogilist kirja jätta samas vaimus. Ma teeksin väikese kõrvalepõike. Meie eelmisi valimisi jälgisid paljud välismaalased, sealhulgas ka Ameerikas olev vastav instituut, kes tegeleb ainult valimistega. Selle kohta ilmus terve raport, mul on see eksemplar olemas, aga kahjuks mitte kaasas. Ja mis on huvitav? Huvitav on see, et kuigi nad olid kohal ja olid ka nädal aega pärast valimisi kohal, on valimistulemused selles raportis, mille põhjal on tehtud kõik järgnevad järeldused, esitatud valesti. Seal on öeldud, et otsemandaadi, tähendab, härra Toomepuu tüüpi mandaadi sai 4 inimest, ringkondades valiti 34 ja parteiliidrite poolt pandi kokku 63. Te teate, et need arvud on teised: 17, 24 ja 60. Ja ma küsin, kas see on juhus, et niivõrd autoriteetsel asutusel on valed lähteandmed? See tuli mulle meelde, kui eile siinsamas saalis teatati "Isamaa" seisukoht: partei liikmeid olgu 200. Võtke hääletustulemused, selle ettepaneku poolt hääletas 2 isamaalast, arvu 1000 poolt esimese ropsuga hääletas 26. Hea on deklareerida ühte ja samas teha hoopis teist. Ameeriklaste raporti järeldustest ma nimetaksin teile ainult ühte: valimisringkondade esindust tuleb siiski suurendada, tähendab, nende isikute arvu, kes saavad mandaadi kohapealt. See on ameeriklaste soovitus, kordan, kõige autoriteetsema instituudi soovitus. Ja me siiski jätame süsteemi samasuguseks, nagu ta oli enne, tänu millele meil näiteks Pärnu valimisringkonnas oli 9 mandaati, aga Pärnus täideti ainult 4. Sama näite me võime tuua enamiku valimisringkondade kohta, ma arvan, et sellest piisab, et öelda, et valimisseadus, nii nagu ta oli ja nagu ta on kirjas praegu, on sügavalt ebademokraatlik. Ma toetan täielikult härra Roosaare tähelepanujuhtimist sellele, et üksikkandidaat on ka inimene, kui mitte öelda rohkem. Tal on täpselt samasugused õigused kandideerida, laias laastus puudutab see muide ka inimõiguste küsimust. Ja niimoodi lihtsalt välja mängida, et me teeme mingid kunstlikud erakonnad ja annulleerime üksikisikute õigused – kui me tahame minna rahvusvaheliste tavadega tülli, siis palun väga, aga targem on siiski säilitada mänguruum üksikkandidaatidele ja nende õigustele ühineda valimisliitudeks. Lõpuks viimane teema, millest ma olen korduvalt rääkinud ja mida ei suuda kohe kuidagi ära seletada ka välismaal. See on see, kuidas on siiski võimalik parlamenti pääsemisel mitte arvestada igale konkreetsele isikule antud häälte arvu. Tähendab, kompensatsioonimandaatide jagamine tuleb meil siiski korraldada nii, nagu see on kombeks demokraatlikus maailmas, mitte aga riigis, kus käputäis parteifunktsionääre panevad kokku absoluutse enamuse parlamendi koosseisus. Niisuguseid riike nimetatakse siiski totalitaarseteks riikideks. Aitäh!

10:02 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Ülo Laanoja.

10:02 Ü. Laanoja

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! On muidugi meeldib tõdeda, et Eesti ühiskonnas leidub ka inimesi, kellel demokraatiast on mõnevõrra teine arusaamine kui enamusel siin saalis istujatel. Ma arvan, et eelkõneleja kuulub nende hulka. Käsitleksin mõnda probleemi. Te mäletate, kui Ülemnõukogu võttis vastu praegu kehtivat Riigikogu valimise seadust, siis selle arutelu käigus Peet Kask kaitses seisukohta, et valimisseadust tuleks minimaalselt muuta, ja ta tegi seda härra Taagepera ettepanekul. Ma väidaksin, et vähemalt sama palju eksperte, kui on neid, kelle seisukohti Alatalu esitas, väidab, selleks et valimisseadus hakkaks tööle nii, nagu ta on mõeldud, et valijad saaksid aru, kuidas

valimisseadus reaalselt töötab, on vaja vähemalt kolme valimist ühe ja sama valimisseaduse järgi. Seetõttu on meeldiv tõdeda, et praegu kehtivasse valimisseadusse püütakse siiski sisse viia minimaalseid muutusi. See printsiip, et valijatel võtab aega arusaamine, kuidas valimisseadus töötab, kehtib nii proportsionaalse kui ka majoritaarse valimissüsteemi juures ja seda on väitnud nii inglased kui ameeriklased. Kui te natuke üritate aritmeetikat teha, siis see tõepoolest võib-olla muutub ka teile arusaadavaks. Esimeste valimiste ajal umbes 1/3 valijatest saab aru, kuidas valimisseadus tõeliselt toimib, kolmandatel valimistel sama seaduse järgi saab juba 2/3 sellest aru, aga 1/3 ei süvene valimisseadusse kunagi nii põhjalikult, et ta saaks tema toimemehhanismidest selge pildi. Ühest probleemist, mille avastasime siin saalis omavahel vesteldes alles mõni minut tagasi, tahaksin küll rääkida. Selles suhtes olen ma nõus härra Vardo Rumesseniga, kelle küsimustele minu meelest Illar Hallaste ei andnud selget vastust. Väide korrektselt oleks selline, et kui me võtame valimisseaduse vastu sellisel kujul, nagu ta praegu on, silmas pidades § 6, siis see valimisseadus on vastuolus põhiseaduse rakendusotsusega, kus öeldakse, et esimese Riigikogu koosseisu volituste aeg on kuni kolm aastat. § 6 ütleb, et valimised toimuvad eelmistele valimistele järgneval neljandal aastal. Kui me seda korrektiivi siia seadusse sisse ei vii, siis järgmise aasta märtsis selle seaduse järgi valida ei saa. Ma arvan, see parandus õnnestub sisse viia. Natuke vaidleks vastu seaduseelnõus olevale sättele, mille järgi alaliselt välisriigis elavad isikud valivad valimisringkonnas nr. 1. Eelmiste valimiste ajal oli see mehhanism suhteliselt paindlik. Liberaalid Tiit Käbini isikus on vastava parandusettepaneku käesolevasse eelnõusse ka esitanud ja ma kutsuksin selle parandusettepaneku hääletamise poolt olema. Nüüd ühest ettepanekute tüübist, mis ütlevad, et üleriigilises nimekirjas tuleks kandidaadid ümber järjestada vastavalt saadud häälte arvule. Kõigile neile, kes selle ettepaneku on esitanud, tahaks ma öelda, et senikaua kui erinevates ringkondades on erinev arv valijaid, seda mehhanismi ei ole võimalik rakendada. Ainuke parandusettepanek, mis seda mehhanismi on püüdnud kuidagi paindlikumalt esitada, on olnud härra Toomepuu oma, kuid seda võib ainult väga tinglikult sealt välja lugeda, sest kahjuks on keelekasutus jäänud natuke nõrgaks. Aitäh!

10:02 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Eiki Nestor.

10:02 E. Nestor

Härra juhataja, austatud Riigikogu! Minu sõnavõtt puudutab parandusettepanekut nr. 37 ja neid sätteid, mis räägivad sellest, kes võib valimistel osaleda. Tänane Riigikogu on valitud seaduse alusel, mille järgi Riigikogu valimistest võtaksid osa nii erakonnad kui ka ühendused, mille põhikirjas oli märgitud, et nad valimistel osalevad. Vahepeal on toimunud Eesti ühiskonna areng ja ka selle eelnõu praeguses põhivariandis olev suund on ju põhimõtteliselt õige. Küll aga näib, et see põhimõtteliselt õige suund on liiga järsk. Seetõttu pean õigemaks demokraatia ühtlasemat arengut ja leian, et järgmistel Riigikogu valimistel võiksid kõrvuti erakondade nimekirjadega osaleda valimistel ka erakondade poolt moodustatud valimisliidud, kus nagu teljekandjaks on erakond, kes soovib võtta ja on võimeline võtma endale kogu vastutust. Samal ajal ei takistaks see ka ühendustel ühinemast valimisliitu ja ei piiraks selles suhtes neid õigusi, mis neil praegu on. Miks ma seda praegu õigeks pean? Lihtsalt sellel põhjusel, et meie erakonnad on veel sellised, nagu nad on. Seetõttu kutsun toetama neid parandusettepanekuid, mis räägivad valimisliitudest kui liitudest, mille erakonnad moodustavad, aga mitte ainult erakonnad. Teiseks tahaksin öelda ka oma arvamuse valimissüsteemi kohta. Ma pean seda õigeks ja ainuõigeks. Sooviksin öelda neile kolleegidele, kes on leidnud põhjust süüdistada küll demokraatia, küll rahva soovi eiramises, et minu arvamus on selline. On oluline vahe, kas valitakse Riigikogu või toimuvad missivalimised. Aitäh!

10:02 Aseesimees

Ma tänan! Kolleeg Olav Anton.

10:02 O. Anton

Aitäh, härra juhataja! Armsad kolleegid! Ma ühinen härra Alatalu mõttega, et aasta enne valimisi ei tasuks valimisseadust parandada. Seepärast esitasin ma ka ligemale aasta tagasi valimisseaduse muutmise ettepaneku, mis ei leidnud toetust. Nüüd on uuesti esitanud selle "Isamaa". Loodame, et meie demokraatia noorus läheb kunagi mööda ja praegune seaduse tekst on tõepoolest hea, me

parandame nüüd ära ja siis rohkem enne valimisi teda ei puutu. Ja kui me tahame teda veel rohkem parandada, siis parandame pärast järgmisi Riigikogu valimisi. Nüüd sisu juurde. Käesolevas tekstis on väiksed ebatäpsused. § 6 1. lõige toob välja täpselt põhiseaduse normi, aga arvestades põhiseaduse ja põhiseaduse rakendusseaduse koosmõju, peaks siia tõenäoliselt lisama veel ühe lause. Näiteks, erandina toimuvad VIII Riigikogu korralised valimised 5. märtsil 1995. Siis oleks asi täiesti selge. Siin on põhiseaduse norm küll välja toodud, kuid ei ole toodud välja rakendusseaduse normi, mis määrab ära kuni 3 aastat praegusele Riigikogule. Nüüd mõni sõna välismaal elavatest inimestest. Minu arvates on neid kahte liiki. Ühed on välismaal töötavad Eesti kodanikud, kes tahavad valida, ja on täitsa normaalne, et nad valivad ühes valimisringkonnas Eestis. Teised on need välismaal elavad kodanikud, kes on sinna sattunud okupatsiooni tõttu ja kes ei teagi veel täpselt, kas nad on ameeriklased või eestlased või kanadalased. Need väliseestlased, kes tõepoolest on eestlased, näiteks meie erakonnas on väga mitmeid mehi, on juba ammu kodus, teevad siin oma töid ja tegemisi, taastavad talusid, rajavad ettevõtteid, toovad seda väärt teadmist, mis kogemustega saadud 50 aasta jooksul vabas maailmas, siia okupatsioonijärgsesse maailma. Kuid nende puhul, kes ei tahagi kodumaale tagasi tulla, ma ausalt öeldes ei näe vajadust, et nad peaksid üldse valima. Nii et siin tuleks arutada, aga võib-olla on see veel natukene toores arutelu teema. Samal ajal need, kes töötavad välismaal, võiksid tõepoolest valida valimisringkonnas nr. 1. Nüüd mõni sõna suurte ja väikeste parteide kohta, millest rääkis härra Alatalu. Härra Alatalu unustas ainult ühe asja ära, et totalitaarses riigis oli üks partei, oli ta siis suur või väike. Ja kui nüüd vaadata, ütleme, Kuubat või Põhja-Vietnami, siis seal on isegi küllalt kitsad parteistruktuurid, aga ainukene tunnus on see, kui on üks partei, siis on totalitaarne ühiskond. Kui on rohkem kui üks partei, siis tõepoolest võib rääkida demokraatiast. Muidugi, eks nii nagu erinevatest mõistetest saavad inimesed erinevalt aru, nii on ka demokraatiaga. Nüüd üksikkandidaadist. Ma ei saa aru härra Roosaarest, kes väidab, et üksikkandidaadil ei ole võimalik ühineda. On küll, kui üksikkandidaat esitatakse erakonna või valimisliidu poolt, mis erakondade poolt moodustatud. Kuid siin seaduses ei ole seda võimalust, et üksikkandidaadid tulevad kokku ja teevad mingisuguse Alutaguse metsade taguse kõige vabama, demokraatliku ja mida veel erakonna, pseudoerakonna. Tähendab, nad erakonda teha ei saa, kuna ei ole inimesi, ei ole programmi, ei ole tahtmist. Küll aga tulevad valimistele välja üksikkandidaatide kogumikuna, aga see on pseudoerakond. Ja tõepoolest, pseudoerakonnad on selle seaduse ja erakonnaseaduse järgi võimatud. Nii et üksikkandidaadil on kaks võimalust: kas ta on täiesti üksik, nagu on, ta esitab ennast üksikkandidaadina kõigest sellest johtuvaga või on siis tal kokkulepe mõne erakonna või mõne valimisliiduga, kes esitab tema. Ja ei ole mingit probleemi üksikkandidaadi jaoks. Lõpetuseks ühest probleemist, millele ma paluksin väga teie toetust. See on valijakaart. See temaatika oli siin seaduses §-s 22, mis nüüd täielikult välja visati ning mida härra Käbin ja ka Keskfraktsioon paluvad taastada. Valijakaart peaks olema oluline ajal, mil registrid ei ole veel piisavalt valmis. Kui registreid hakati tegema, siis öeldi, et me oleme juba arvutite ajastus ja me kõik need registrid viime n.-õ. keskarvutitesse ja meil on olemas täiesti Euroopa tasemel süsteem. Kahjuks teda veel ei ole. Valdades ma näen, et siia maani toimub registri lappamine nende kaartide näol. Ka kohalikest valimistest on teada juhtumeid, et on saadetud valijakaardid inimestele, kes on juba mitu aastat surnud. Sellepärast oleks valijakaardi olemasolu eriti linnades ja suuremates alevikes kahtepidi vajalik. Ühelt poolt annaks ta teavet valijatele, kus asub valimisjaoskond, sest ka need tihti muutuvad. Meie praeguse seaduseelnõu järgi muutuvad ka ringkondade piirid, võib-olla muudetakse valimisjaoskondi. Inimesed saaksid valijakaardi pealt teada, kuhu nad lähevad valima. See on väga tõsine küsimus olnud, et sageli inimesed seda ei tea. Teine asi. Valijakaardi peal on tema andmed ja ta saab nende andmete puudulikkuse korral uuesti pöörduda valimiskomisjoni. Mul oli härra Hallastega sellest juttu ja härra Hallaste ütles, et siis peab tegema selle valijakaardi väga suurte turvatunnustega. Ei pea, see valijakaart võib olla puhtalt informatiivne. Dokumendiks, mis tõestab isikut, on ikkagi Eesti pass ja häda sunnil ka see punane Nõukogude pass, mis veel praegu kehtib, kuigi mõni aasta tagasi härra Laar korjas neid purki, aga nüüd on ta mitu korda kehtivust pikendanud. See on, nagu öeldakse, tehnika küsimus, aga igal juhul isikut tõendav dokument on see, millega saab valida, valijakaart oleks täiendav informatsioonivahetus jaoskonna ja inimese vahel. Kuid kohe tekib küsimus, palju see maksab? Iga asja puhul peab demokraatlikus ja eriti turumajanduslikus riigis küsima, palju see maksab. Täna seisuga maksab ühe sellise kaardi kättetoimetamine maksimaalselt 43 senti. Kui arvestada veel kaardi hind juurde, siis võib öelda, et umbes 80 sendiga võib saada kaardi näo peale. Korrutame selle siis 800 000-ga, saame 640 000 krooni, kuid ma leian, et tulu on sellest rohkem, kui me selle peale kulutame. Aitäh!

10:02 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Tõnu Juul.

10:03 T. Juul

Lugupeetud Riigikogu! Tahaksin veelkordselt puudutada valimisringkondade probleemi. Küsiksin nendelt inimestelt Riigikogus, kes on teinud ettepaneku teha uued valimisringkonnad näiteks härra Anton –, kas on eelnevalt räägitud läbi omavalitsustega, kes asetsevad nendes piirkondades, kas on peetud nõu teiste Riigikogu liikmetega, kes on valitud nendes piirkondades? Ilmselt ei ole seda tehtud. Kui me seaduste puhul nõuame, et oleks tehtud konkreetset arvestust, mis midagi maksab, siis kas meil on õigust ignoreerida omavalitsuste arvamusi valimispiirkondade kohta? Ilmselt ei tohiks olla, kuna tegemist ei ole mitte lasteaia puukuubikutega, mida tõstetakse ühest nurgast teise, vaid ikkagi reaalselt toimivate üksustega. Kui vaadata tehtud ettepanekuid, siis ise ma kavatsen toetada Koonderakonna Ühenduse ettepanekut, mis tõesti likvideerib Tallinna nõukogudeaegse jaotuse, aga siiski arvestab väljakujunenud jaotusi maakondade osas. Tänan!

10:03 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Tiit Käbin.

10:03 T. Käbin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma alustan üldisematest printsiipidest. Tõepoolest, nagu siin enne öeldi seaduse muutmise kohta, mõtted näisid olevat täiesti õiged, sest kui me ei või öelda ühtegi sõna omaenese palkade kohta, miks me võime teha uusi reegleid, kuidas meid ja teisi siia valitakse. Nii et tuleks kindlaks määrata ka see, et valimisseadust võib muuta vaid ülejäärmise koosseisu valimise jaoks, mitte iseenda valimise jaoks. Ja nüüd seaduseelnõu juurde. Põhiseadus ütleb sõnaselgelt, et Riigikogu liikmed valitakse vabadel valimistel proportsionaalsuse põhimõtte alusel. Siit tuleneb, et praegune süsteem, kus suurtel parteidel on eelised väiksemate ees, see keerukas d'Hondt'i meetod on vastuolus põhiseadusega, kompensatsioonimandaatide jaotamine peab toimuma tõesti täielikult proportsionaalselt. Ja kui olla 100% täpne, siis tuleb öelda, et ka künnis on vastuolus põhiseadusega, sest ta on vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega. Osa teist kindlasti mäletab, milline suur poleemika käis Ülemnõukogus väliseestlaste valimisõiguse üle. Esimeses versioonis võeti vastu nii, nagu praegu on eelnõus, et kõik valivad ühes ja samas ringkonnas. Meenutaksin teile nõukogudeaegseid valimisi, kus kõik NSVL-i kodanikud, kes töötasid või viibisid välismaal – ja neid oli sadu ja sadu tuhandeid –, hääletasid Moskva valimisringkonnas nr. 1. Muidugi tol ajal, kui tulemused ja osavõtt oli üle 99%, ei olnud sel mitte mingit tähtsust, kus nad valivad. Aga praegu seda nõukogulikku printsiipi rakendada on minu arvates täiesti ebaõige. Ülemnõukogus läksidki asjad nii, et mitte rahul olles selle ühes ringkonnas valimise põhimõttega, tegi härra Uluots ettepaneku, mille alusel väliseestlaste valimisõigus lükati hoopis valimisseadusest välja. Lõpuks jõuti niikaugemale, et kehtestati see redaktsioon, mida ma ka parandusettepanekuna välja pakun, et Eesti kodanikud, kes elavad välisriikides, valivad selle ringkonna järgi, kust on pärit nad ise või nende vanemad või vanavanemad. Ja see on ainuõige lahendus, sest nõukogulikke printsiipe ilmselt meil taastada ei ole mingit mõtet ega vajadust. Siin nimetati, viidates Peet Kasele ja Taageperale, et valimisseadust ei ole õige sageli muuta. See põhimõte, mis nad välja pakkusid, on täiesti õige. Samas aga muudeti valimisseadust kardinaalselt, sest endiselt üksiku ülekantava hääle meetodilt mindi üle absoluutselt teisele süsteemile. Ja loomulikult, kui meil see süsteem on, siis muutused võivad olla ainult sellised, mis on demokraatlikud ja arusaadavad valijatele ning lähtuvad valijate enda soovidest ja huvidest. Ja ma jõuaksingi nüüd avatud nimekirja juurde. Mõnigi riik, kes kasutab suletud nimekirja, näiteks Rootsi, on jõudnud arusaamisele, et see ei ole õige põhimõte. Suletud nimekiri tähendab seda, et erakonna ja tema parlamenti valitud liikmete side valijatega on võrdlemisi habras, sest valija ei vali ju tegelikult otse inimest, ta valib teatud erakonda. Rootslased on ka rõhutanud, et enne valimisi hakkavad pinged erakonna sees oluliselt tõusma. Ja tõepoolest, kui on loota, et erakond või valimisliit saab kümme kohta, siis kes on selles nimekirjas üheksas või kümnes või üheteistkümnes, see on väga olulise tähtsusega. Sest kas ta saab valitud või ei saa, see sõltub ju sellest, kuidas otsustatakse. Paratamatult tekitab see parteisiseseid hõõrumisi. Seda on ammu enne meid tähele pandud. Soomlastel võttis 70 aastat aega, et presidendi otsevalimisteni jõuda, me ilmselt tahame käia läbi sama tee. Miks peame meie ka vaevlema pikki, pikki aastaid, et lõpuks jõuda selle tõeni, milleni teised on juba välja jõudnud, ja avatud nimekirjani, kus

kompensatsioonimandaatide saamiseks erakonna või valimisliidu nimekirjas ei ole aluseks mitte see, kuidas erakond või valimisliit ise on kindlaks määranud, vaid see, millise hinnangu valijad on andnud ja millised soovid välja ütelnud. See tähendab, reastamine isegi mitte hääle järgi, sest tõepoolest valimisringkonnad ja valijate arvud on erineva suurusega, aga protsendid lihtkvoodist on täiesti objektiivne mõõtmismeetod. Siis valija tõesti teab, et tema hääle läheb sellele kandidaadile, kelle poolt ta on hääletanud. Ma palun oma parandusettepanekuid arvestada ja loodan, et toetate neid. Tänan!

10:03 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Vello Saatpalu.

10:03 V. Saatpalu

Lugupeetud Riigikogu asejuhataja ja kolleegid! Siin on mitu korda kõneldud sellest, et inimesele peaks andma võimaluse üksipäini kandideerida riigi parlamenti. Minu arust taolised ettepanekud on tingitud sellest, et nende tegijatel ei ole veel täielikku arusaamist parlamendi töö tehnoloogiast. Iga inimene ei saa olla kompetentne kõikides küsimustes. Kui ta istub üksipäini siin saalis, ilma fraktsioonita, siis see tähendab, et talle pannakse kohustus olla kompetentne eranditult kõikides küsimustes, mis siin saalis arutatakse. Ja see on täiesti võimatu. Vähemalt arenenud riikide parlamentides tähendab parlamendiliikmeks olek seda, et ta vastutab oma fraktsioonis teatud lõigu analüüsi eest, ettepanekute eest, mida see fraktsioon teeb. Fraktsioon arutab selle inimese ettepanekud läbi, kes on selles küsimuses kompetentne, ja esitab siis fraktsiooni arvamuse ühe või teise õigusakti suhtes. Niisuguseid naiivseid seisukohti, et üks isik võib olla kompetentne kõikides küsimustes, on kahetsusväärselt palju praeguses Eesti parlamendis. Ma loodan, et need paar aastat, mil me siin koos oleme, õpetavad neid inimesi vähemalt parlamendi tehnoloogia küsimustes ja järgmise parlamendi valimistel ei taotleta, et üks parlamendiliige võib olla kompetentne kõikides ühiskonnaelu küsimustes. Ma palun jumalakeeli, ärge ajage niisugust juttu, et üks inimene võib olla kompetentne kõikides küsimustes. See aeg on läbi siin saalis. See oli Ülemnõukogu aeg, kui valiti inimesi individuaalsel baasil ja väideti, et need on kompetentsed kõikides küsimustes. Teiseks tahtsin ma rääkida nendest suletud ja avatud nimekirjadest. Ma arvan, et siin ei ole üldse mõtet diskuteerida. Demokraatlik riik on nii Rootsi kui Soome. Kui me räägime, et teeme siin presidentaalse riigi ja siis valime presidendi otse, ma olen nõus sellel teemal diskuteerima, kuid parlamentaarses riigis presidendi otsevalimistest rääkimine näitab, et riigijuhtimise tehnoloogias on isegi mõnedel juristidel selles parlamendis arenguruumi veel tohtult. Nii et ärme räägime sellest üksikisiku üliinimlikest võimetest olla parlamendiliige ilma fraktsioonita, ilma tööjaotuseta – see on tegelikult mõttetus. Aitäh!

10:03 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Jüri Adams.

10:03 J. Adams

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Meie asjalikul ajal kohtab harva täiesti žanripuhast meelelahutuskõnet, seisukohavõttu. Selles mõttes ma tahaksin olla väga tänulik kolleeg Alatalule, kelle sõnavõtt siitsamast puldist mõni aeg tagasi on minu arvates praegu ainulaadsel tasemel Eesti poliitilise mõttevahetuse kultuuris. Ma ütleksin, et see on vassimise ja poliitilise demagoogia kõrgpolitaaž. Ta on ilmselt Eestis praegu täiesti ületamatu ja kui oleks võimalik anda välja sellealaseid auhindu, siis ma tingimata teeksin ettepaneku anda see härra Alatalule. Kõigepealt me saime teada, et ebademokraatlikud ja totalitaarsed on sellised riigid nagu Soome, Rootsi, Norra, Taani, Holland, Belgia, Saksamaa, Iisrael. Ma võiksin jätkata seda loetelu, kellel kõigil on sellised süsteemid, mille kohta härra Alatalu andis ühese hinnangu. Me täname härra Alatalu! Teisest küljest ma usun, et meie valijaskond hakkab järjest rohkem aru saama küsimusest, et Riigikogu töö üks kõrvaline, võib-olla vähetähtis aspekt on seadusandlus, ja kindlasti keegi võtab kuskil kokku, kuivõrd suure panuse Eesti seadusandluse arendamisse on viimase kahe aasta jooksul andnud need üksikkandidaadid, kes on valitud Riigikokku. Aga minu arvates härra Alatalu ettekande puánt olid sõnad, kui ta rääkis, et üksikkandidaat on ka inimene, kui mitte enamat, ja see läks mulle tõesti hinge. Mulle tuli meelde, et omal ajal palju eesti keelde tõlgitud Kanada kirjanikul Stephen Leacockil oli üks novell, mille pealkiri oli "Ideaalne intervjuu meie suurima näitlejaga". Ilmselt ka Kanadas on intervjuud küllaltki traditsioonilised, peale küsitlusi näitleja senise karjääri kohta oli küsimus tema loominguliste tulevikukavatsuste kohta. Meie ajastu üks

suurimaid näitlejaid ütles, et ta on mänginud paljusid osi, on mänginud Bernard Shaw' näidendites, need osad teda täielikult ei rahulda. Ta on mänginud Moliere'i näidendites, ka need ei rahulda, ka Shakespeare'i parimad osad ei rahulda. Tegelikult ta tahaks kehastada midagi olulisemat. Ja lisas siis: "Mind ennast." Aitäh!

10:03 Aseesimees

Suur tänu! Kolleeg Tõnu-Reid Kukk, arvamusaavaldus kohapealt.

10:03 T.-R. Kukk

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Ma puudutaksin ainult ühte küsimust. Huvitaval kombel keegi sõnavõtjatest seda enam üles ei tõstnud pärast üksmeelset hääletust komisjonis. Kes ei saa täis ringkonnas 10% lihtkvoodist, need ei pääse sisse. Kõik tänased sõnavõtjad on rääkinud sellest, et väga kahjulikud on partei kinnised nimekirjad, väga kahju, et meil on nii ebademokraatlik valimissüsteem jne., kuid samas hääletavad üksmeelselt komisjonis sisse niisuguse parandusettepaneku, mis tegelikult ju suurendab tunduvalt partei nimekirjade tähtsust. Mul on väga suur rõõm, et peaaegu esimest korda Riigikogu ajaloos ma saan olla nõus kolleeg Jaanus Betlemiga. See on tõesti niimoodi, et ühes valimisringkonnas koos sama nimekirja prominendiga kandideerida on ju kahjulik, järelikult otsitakse niisuguseid ringkondi, kus ei oleks kuulsaid nimesid. See on ju tegelikult nonsenss. Nii et kui me tahame, et partei nimekirjade tähtsus ei suureneks, s.t. üleriigiliste kompensatsioonimandaatide jaotamine ei suureneks, siis ma palun tõesti seda 10% ringkondade lihtkvoodist mitte sisse jätta. Tänan!

10:03 Aseesimees

Suur tänu! Toomas Alatalu, kõne on peetud juba. Kahte kõnet ei saa ühel arutelul. Lubatud on kaks küsimust ja üks arvamusaavaldus. Kas sõnavõtt kohalt või kõne. Toomas Alatalu küsimus saab olla ainult protseduuriline. Kolleegid, lõpetame läbirääkimised. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorrapunktis? Selle poolt on 29 saadikut, vastu ei ole keegi, 3 jäid erapooletuks. Läbirääkimised on lõpetatud. Kolleegid, meie tööaeg saab kohe läbi ja meil on kaks ettepanekut pikendada tänast tööaega. Ma panen nad hääletusele. Kõigepealt kolleeg Enn Tarto ettepanek pikendada Riigikogu tööaega kuni otsuse langetamiseni päevakorrapunktis nr. 26, eelnõu 517. Lugupeetud Riigikogu, kes on kolleeg Enn Tarto ettepaneku poolt pikendada tööaega kuni otsuse langetamiseni eelnõu 517 kohta? Selle ettepaneku poolt on 12 häält, 29 on vastu, 7 jäid erapooletuks. See ettepanek ei leidnud toetust. Teine ettepanek on kolleeg Kulbokilt pikendada tööaega kuni käsilolevas päevakorrapunktis otsuse langetamiseni. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et pikendada täiskogu tööaega kuni otsuse langetamiseni eelnõu 513 kohta? Selle ettepaneku poolt on 17 häält, 25 on vastu, 8 jäid erapooletuks. Ka see ettepanek ei leidnud toetust. Tööaega ei pikendata. Kolleegid, mul on veel üks teade Riigikogu spordiklubilt, kes järgmisel nädalal korraldab Riigikogu võistkonna väljaselgitamiseks esimese treeningu. Nimelt on plaanis mitmed jalgpallikohtumised. Juba 14. juunil on traditsiooniline koalitsiooni ja opositsiooni vaheline kohtumine. Ette on nähtud võistlus Läti parlamendiga Pärnus. Kindlaks on määratud kohtumine Soome parlamendi võistkonnaga 24. augustil. Nii et järgmisel nädalal on siis Riigikogu spordiklubi esimene treening, et välja valida Riigikogu võistkonda. Kolleegid, ma tänan teid! Istung on lõppenud.